

Kohaliku omavalitsuse majandusaasta aruande (konsolideerimata) koostamise juhend (majandusaastatele, mis algavad alates 01.01.2014)

SISUKORD

Sissejuhatus.....	2
Majandusaasta aruande koostamist reguleeriv seadusandlus ja juhendid.....	2
Majandusaasta aruande liigendus	3
Tiitelleht	3
Sisukord	4
Tegevusaruanne	4
Tegevusaruande osad	5
Finantsandmete avaldamise täpsuse valimine.....	5
Volikogu esimehe või linnaeape või vallavanema pöördumine	6
KOV struktuur.....	6
Ülevaade KOV tähtsamatest finantsnäitajatest	6
Ülevaade majanduskeskkonnast	7
Ülevaade arengukava täitmisest	8
Ülevaade finantsdistsipliini tagamise meetmete rakendamise kava või saneerimiskava täitmise kohta.....	8
Ülevaade sisekontrollisüsteemist ja tegevustest siseauditi korraldamisel	8
Ülevaade finantsriskide juhtimisest.....	9
Raamatupidamise aastaaruanne	9
Bilanss.....	9
Tulemiaruanne	11
Rahavoogude aruanne	11
Netovara muutuste aruanne	13
Eelarve täitmise aruanne.....	13
Raamatupidamise aastaaruande lisad.....	15
Majandusaasta aruande allkiri	41
Majandusaasta aruande kinnitamine	41
Majandusaasta aruande avalikustamine	41
Täiendav informatsioon juhendi ja majandusaasta aruande koostamise küsimustes.....	42

Sissejuhatus

Käesoleva juhendi eesmärgiks on juhendada majandusaasta aruande koostamist nendes kohaliku omavalitsuse üksustes (KOV), kes koostavad majandusaasta aruande raamatupidamise seaduse 3. peatüki alusel ning kellel puudub ühtlasi kohustus koostada konsolideerimisgrupi majandusaasta aruannet sama seaduse 4. peatüki alusel.

Majandusaasta aruande eesmärgiks on anda KOV volikogu ja valitsuse liikmetele, eelarve koostajatele ja teistele finantsandmeid kasutavatele töötajatele, kreditoridele ja muudele huvigruppidele ning üldisemalt avalikkusele informatsiooni KOV majandusaasta tegevuste, tulemuste, finantsseisundi ja rahavoogude kohta.

Käesolev juhend tugineb raamatupidamise seaduses majandusaasta aruande kohta esitatud nõudmistele ning Raamatupidamise Toimkonna juhendites majandusaasta aruande kohta esitatud täiendavatele selgitustele, aga ka kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse § 29 „Majandusaasta aruande koostamine ja kinnitamine“ nõuetele. Juhend on koostatud lihtsustatult, et mitte koormata seda võimalike keerukamate tehingute selgitamise näidiskirjeldustega, mis võivad ette tulla vaid üksikutes omavalitsustes. Näiteks on käesolevast juhendist jäetud välja tuletisinstrumendid ja nende kohta koostatavate lisade kirjeldused, kuna neid esineb ainult väga üksikutes kohalikes omavalitsustes. Samal põhjusel on jäetud välja RTJ 17 kirjeldavad juhised majandusaasta aruandes avalikustamisele kuuluvate teenuste kontsessioonilepingute kohta. Omavalitsustel, kes on vastavaid lepinguid sõlminud, on võimalus saada eraldi nõuandeid majandusaasta aruandes avaldatava informatsiooni osas käesoleva juhendi lõpus toodud kontaktandmetel.

Käesolev juhend ei ole kohustuslik aastaaruande vorm. Iga aruandekohustuslane otsustab, kuidas kõikehõlmavalt ja arusaadavalt, kuid samas lugejaid vähim koormavalt esitada ülevaade oma tegevustest, tulemustest ja finantsseisundist aruandeaastal, täites samal ajal seaduste sätteid, mis reguleerivad majandusaasta aruande sisu ja vormi. Kõiki käesolevas juhendis näitena esitatud aruannete ja lisade vorme tuleb vajadusel muuta, lisades olulisi kirjeid ja selgitusi ning jättes kajastamata ebaolulised kirjed ning selgitused ebaoluliste faktide kohta.

Käesolev juhend ei asenda põhjalikku tutvumist raamatupidamise seaduses ning kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduses esitatud nõuetega ja Raamatupidamise Toimkonna juhendites nr 1, 2 ja 15 esitatud selgitustega.

Majandusaasta aruande koostamist reguleeriv seadusandlus ja juhendid

KOV majandusaasta aruande koostamist ja kinnitamist reguleerivad raamatupidamise seadus (RPS), Raamatupidamise Toimkonna juhendid (RTJ), riigi raamatupidamise üldeeskiri (üldeeskiri), kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (KOKS) ning kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus (KOFIS).

Enim regulatsioone majandusaasta aruandele tulenevad RPS-st (RPS § 13 kuni § 31 ja § 41), mille alusel omakorda juhendatakse täpsemalt RTJ-st 1 (Raamatupidamise aastaaruande koostamise üldpõhimõtted), RTJ-st 2 (Nõuded informatsiooni esitulusviisile raamatupidamise aastaaruandes) ning RTJ-st 15 (Lisades avaldatav informatsioon).

Üldeeskiri reguleerib üldjuhul ainult arvestuspõhimõtteid, sisaldamata nõudeid aastaaruande vormistamisele ja selles avaldatavale sisule.

RPS § 28 ja § 29 alusel selgitatakse, kas KOV peab koostama konsolideerimisgrupi majandusaasta aruande või mitte. KOV koostab majandusaasta aruande (konsolideerimata), kui tal ei olnud aruandeaastal ega ka sellele eelnenud aastal ühtki valitseva mõju all olevat üksust. Kui KOV-1 oli aruandeaastal või sellele eelnenud majandusaastal valitseva mõju all olevaid üksusi, kuid KOV (konsolideeritud näitajate alusel) vähemalt 2 järgmist näitajat olid aruandeaasta lõpu seisuga väiksemad kui: tulu (st tegevustulud + finantstulud) 1 mln eurot, bilansimaht 0,5 mln eurot ja töötajate arv 15, ja kõik järgmistest näitajatest olid aruandeaasta lõpu seisuga väiksemad kui: tulu (st tegevustulud + finantstulud) 3 mln eurot, bilansimaht 1,5 mln eurot ja töötajate arv 45, võib KOV jätta konsolideeritud aruande koostamata. Samuti võib KOV jätta konsolideeritud aruande koostamata, kui tema valitseva mõju all olevate üksuste bilansimahud kokku aruandeaasta lõpu seisuga ei ületa 5% KOV bilansimahust ja nende müügitulu (tegevustulud) kokku ei ületa 5% KOV tegevustulust. Konsolideerimisgrupi majandusaasta aruande koostamise või koostamata jätmise otsustamisel tuleb arvestada ka asjaolu, et üldeeskirja kohaselt ei võimaldata KOV-del jätta valitseva mõju all olevaid üksusi tehingupartnerite nimekirjast välja ning nimetatud üksused peavad olenemata suuruselt esitama saldoandmikke. Seetõttu kajastatakse saldoandmike infosüsteemis KOV andmed alati konsolideerituna. Kui KOV otsustab majandusaasta aruande koostada konsolideerimata aruandena, kuigi tal on valitseva mõju all olevaid üksusi, peab ta oskama arvestada erinevate aruannete vahedega, mis selguvad tema kohta saldoandmike infosüsteemis ja mis on avaldatud tema majandusaasta aruandes.

Majandusaasta aruande liigendus

Majandusaasta aruanne vormistatakse järgmistes osades:

- 1) tiitelleht;
- 2) sisukord;
- 3) tegevusaruanne;
- 4) raamatupidamise aastaaruanne;
- 5) vallavanema või linnaeapea allkiri ja kuupäev (KOFS § 29 lg 2).

Majandusaasta aruande juurde kuuluvad:

- 1) sõltumatu vandeaudiitori aruanne;
- 2) valla- või linnavalitsuse protokolliline otsus aastaaruande heakskiitmise kohta (KOFS § 29 lg 11);
- 3) volikogu otsus majandusaasta aruande kinnitamise kohta (KOFS § 29 lg 11).

Majandusaasta aruande leheküljed nummerdatakse (alates sisukorrast, mis kannab lehekülje numbrit 2 ja lõpetades allkirjade lehega; tiitellehe lehekülje number on 1, kuid seda tiitellehel ei näidata).

Tiitelleht

Tiitellehel esitatakse majandusaasta aruande pealkiri ja KOV põhiandmed.

Aruande pealkiri vormistatakse järgmiselt:

(KOV nimetus) (aasta number) majandusaasta aruanne

Põhiandmed on soovitatav vormistada tabeli kujul pealkirja all.

Näide:

Aegviidu valla 2XX2. aasta majandusaasta aruanne

Nimetus	
Aadress	
Telefon	

Faks	
E-posti aadress	
Interneti kodulehekülje aadress	
Majandusaasta algus	01.01.(aasta)
Majandusaasta lõpp	31.12.(aasta)
Audiitor	(Audiitorfirma nimi, kui leping on sõlmitud firmaga või füüsilise isiku nimi, kui leping on füüsilise isikuga)

Sisukord

Sisukord vormistatakse tiitellehest järgmisel eraldi lehel, tuues selles välja aruande koostisosad ja vastavad leheküljenumbrid, millelt need aruandes algavad.

Näide:

Sisukord

1	Tegevusaruanne		
	1.1	Vallavanema pöördumine	3
	1.2	Valla struktuur ja töötajad	4
	1.3	Peamised finantsnäitajad	5
	1.4	Ülevaade majanduskeskkonnast	7
	1.5	Ülevaade arengukava täitmisest	8
	1.7	Ülevaade sisekontrollisüsteemist ja tegevustest siseauditi korraldamisel	17
	1.8	Ülevaade finantsriskide juhtimisest	18
2	Raamatupidamise aastaaruanne		19
	2.1	Bilanss	20
	2.2	Tulemiaruanne	21
	2.3	Rahavoogude aruanne	22
	2.4	Netovara muutuste aruanne	23
	2.5	Eelarve täitmise aruanne	24
	2.6	Raamatupidamise aastaaruande lisad	25
3	Allkiri majandusaasta aruandele		38

Tegevusaruanne

Tegevusaruande eesmärk on anda ülevaade KOV majandusaasta tegevustest ja asjaoludest, millel on määrav tähtsus KOV finantsseisundi ja majandustegevuse hindamisel, olulistest sündmustest ning eeldatavatest arengusuundadest järgmisel majandusaastal.

Tegevusaruanne peab sisaldama RPS § 24 alusel:

- 1) peamisi tegevusvaldkondi, toote- ja teenuste gruppe;
- 2) olulisemaid aruandeaasta jooksul toimunud ning lähitulevikus planeeritavaid investeeringuid;
- 3) olulisi uurimis- ja arendustegevuse projekte ning nendega seotud väljaminekuid aruandeaastal ja järgmistel aastatel;
- 4) raamatupidamise aastaaruande koostamise perioodil toimunud olulisi sündmusi, mis ei kajastu raamatupidamise aastaaruandes, kuid mis oluliselt mõjutavad või võivad mõjutada järgmiste majandusaastate tulemusi;
- 5) raamatupidamiskohustuslase tegevuskeskkonna üldist arengut ja selle mõju tema majandustulemustele;

- 6) raamatupidamiskohustuslase tegevusega kaasnevaid olulisi keskkonna- ja sotsiaalseid mõjusid;
- 7) majandusaastal ja aruande koostamise perioodil ilmnenuid valuutakursside, intressimäärade ja börsikursside muutumisega seonduvaid riske;
- 8) peamisi finantsuhtarve majandusaasta ning sellele eelnenud majandusaasta kohta ning nende arvutamise meetodikat.

Tegevusaruandele kehtestavad täiendavaid nõudeid KOFS § 29 lõiked 3-5:

(3) Lisaks raamatupidamise seaduse §-s 24 või 31 sätestatule esitatakse tegevusaruandes:

- 1) ülevaade kohaliku omavalitsuse üksuse arengukavas või muudes arengudokumentides ettenähtud eesmärkide täitmisest aruandeaastal. Indikaatorite rakendamisel tuleb ülevaates esitada indikaatorite kavandatud ja tegelikud andmed;
- 2) viimase viie aruandeaasta põhitegevuse tulemi väärtus vastavalt käesoleva seaduse § 33 lõikele 1 (alates aastast 2012, mil esitatakse ainult 2012. a andmed, edasi lisatakse igal aastal ühe aasta andmed, kuni jõutakse viie aasta andmete esitamiseni);
- 3) viimase viie aruandeaasta netovõlakoormus vastavalt käesoleva seaduse § 34 lõikele 1 (alates aastast 2012, mil esitatakse ainult 2012. a andmed, edasi lisatakse igal aastal ühe aasta andmed, kuni jõutakse viie aasta andmete esitamiseni);
- 4) põhjendused käesoleva seaduse § 33 lõikes 2 esitatud põhitegevuse tulemi lubatavast väärtusest või käesoleva seaduse § 34 lõigetes 3–5 esitatud netovõlakoormuse ülemmäärast mittekinnipidamise kohta, kui neist ei ole kinni peetud;
- 5) ülevaade finantsdistsipliini tagamise meetmete rakendamise kava või saneerimiskava täitmise kohta vastava menetluse ajal.

Tegevusaruande koostamist juhivad KOV tegevjuhtkond (linna- või vallavalitsus), määrates, kes milliseid tegevusaruande osi ette valmistab. Raamatupidaja ülesandeks on varustada tegevusaruande koostajaid finantsandmetega.

Tegevusaruande osad

Tegevusaruanne on soovitatav selle selgema loetavuse huvides liigendada osadeks. Vahepealkirjad tuleb paigutada nii, et sisu oleks pealkirjade järgi kergesti leitav. Tuleb jälgida, et informatsioon ei korduks. Vajadusel tuleb kasutada viiteid.

Allpool on esitatud näide, millisteks osadeks võiks tegevusaruanne olla jaotatud. Selline jaotus ei ole kohustuslik, kuid enamuse informatsioonist, mis on vastavates osades kirjeldatud, on kohustuslik. Käesolevas juhendis on välja pakutud ka teatud tegevusaruande osi, mille sisu ei ole kohustuslik. Tegevusaruandes on kohustuslik esitada ülalpool loetletud informatsioon (vastavalt RPS §-le 24 ja KOFS § 29 lõigetele 3-5).

Näide millisteks osadeks võiks tegevusaruanne olla jaotatud:

- 1) volikogu esimehe või linna- või vallavanema pöördumine (avasõna);
- 2) KOV struktuur;
- 3) tähtsamad finantsnäitajad (sh põhitegevuse tulem ja netovõlakoormus);
- 4) ülevaade üldisest majanduskeskkonnast;
- 5) ülevaade arengukava täitmisest;
- 6) ülevaade finantsdistsipliini tagamise meetmete rakendamise kava või saneerimiskava täitmise kohta (kui need kehtisid majandusaastal);
- 7) ülevaade sisekontrollisüsteemist ja tegevustest siseauditi korraldamisel;
- 8) ülevaade finantsriskide juhtimisest.

Finantsandmete avaldamise täpsuse valimine

Aastaruande koostamisel valitakse finantsnäitajate avaldamise täpsusaste, mida järgitakse üldjuhul ka tegevusaruandes, kuigi tegevusaruandes võib teatud selgituste avaldamisel kasutada raamatupidamise

aastaaruandes avaldatud finantsnäitajate täpsusastmest veel väiksemat täpsusastet. Enamusele KOV-dest sobib raamatupidamise aastaaruande koostamise täpsusastmeks tuhande euro täpsus.

Volikogu esimehe või linnapea või vallavanema pöördumine

Volikogu või linnapea või vallavanema pöördumine ei ole kohustuslik, kuid kuna see võimaldaks anda aruandekohustuslase juhtkonna poolt lugejale edasi kõige tähtsamad märksõnad KOV arengu, tegevuste ja edaspidiste arengusuundade kohta, siis võib see olla lugejale asjakohane sissejuhatus edaspidiseks aruandega tutvumiseks.

KOV struktuur

KOV struktuuri esitamine ei ole kohustuslik.

KOV-st üldise ülevaate saamiseks oleks siiski kasulik, kui lugejale teaks, millistest üksustest aruandekohustuslane koosneb.

Antud osas tuleks avada nii oma asutuste nimekiri kui ka valitseva mõju all olevate üksuste nimekiri (kui neid üldse esineb, kuna üldjuhul konsolideerimata aruande korral neid ei ole).

Näide:

Aegviidu vallavalitsuse struktuur:

Allüksuse nimetus
1. Vallavalitsus
2. Aegviidu Lasteaed
3. Aegviidu Põhikool
Jne

Tabelite järel tuleks anda täiendavad selgitused:

- 1) millised muutused toimusid aruandeaastal asutuste struktuuris ja millised muutused on kavandamisel (või anda viide, kus seda on selgitatud, kui palju uusi asutusi avati, või olemasolevaid suleti või reorganiseeriti, selgitada ka nende otsuste eesmäärke ja finantsmõjusid (või anda viide, millises raamatupidamise aastaaruande lisas seda on selgitatud) (ei ole kohustuslik):

Ülevaade KOV tähtsamatest finantsnäitajatest

Et täiendada üldist ettekujutust aruandekohustuslasest, võiks tegevusaruande esimeste osade hulgas paikneda eraldi ülevaade tähtsamatest finantsnäitajatest. Tähtsamad finantsnäitajad on soovitatav esitada kuni 5 viimase lõppenud majandusaasta kohta tabeli kujul. Vastavas osas esitatakse ühtlasi peamised finantssuhtarvud ja nende arvestamise meetoodika (kohustuslik).

Alates 2012. aastast on kohustuslik avaldada põhitegevuse tuleml vastavalt KOFS § 33 lg 1 ja netovõlakoormus vastavalt KOFS § 34 lg 1. Juhul kui põhitegevuse tuleml ületab KOFS § 33 lg 2 esitatud piirmäära või netovõlakoormus ületab KOFS § 34 lõigete 3-5 alusel esitatud piirmäära, võttes arvesse ka KOFS § 59 lõigetes 7-8 esitatud rakendussätteid, tuleb lisada põhjendused.

Põhitegevuse tuleml ja netovõlakoormuse arvutamisel kasutatakse abivahendina saldoandmike infosüsteemis saldoandmike põhjal avaldatud aruandeid „Finantsdistsipliini tagamise meetmete täitmine“ (konsolideerimata).

Näide:

Tähtsamad finantsnäitajad

Tuhandetes eurodes

	2XX2	2XX1	2XX0	2XX-1	2XX-2
Bilansi näitajad					
Varad aasta lõpus					
Kohustused aasta lõpus					
Netovara aasta lõpus					
Tulemiaruande näitajad					
Tegevustulud					
Sh tulud, millest on maha arvatud sihtfinantseerimine					
Tegevuskulud					
Tulem					
Muud näitajad					
Põhivarainvesteeringute maht					
Likviidsus*					
Lühiajaline maksevõime**					
Kohustuste osakaal varadest					
Laenukohustuste osakaal varadest					
Piirmäärade täitmine					
Põhitegevuse tulem***					
Netovõlakkoormus****					

*Likviidsus – likviidsed varad/lühiajalised kohustused

**Lühiajaline maksevõime – käibevara/lühiajalised kohustused

***Põhitegevuse tulem – põhitegevuse tulude ja kulude vahe, täpsem arvestusmetoodika on kehtestatud vastavalt KOFS § 32 lõikele 4 rahandusministri määrusega; piirmäär on vastavalt KOFS § 33 null (st ei tohi olla negatiivne)

****Netovõlakkoormus – KOFS § 34 alusel arvestatud kohustuste ning KOFS § 36 alusel arvestatud likviidsete varade vahe, täpsem arvestusmetoodika on kehtestatud vastavalt KOFS § 32 lõikele 4 rahandusministri määrusega; piirmäär 2012. aastal on 60% põhitegevuse tuludest.

Soovituslik (mitte kohustuslik) on iga (või pea-aegu iga) tabelis esitatud näitaja kohta esitada lühianalüüs, selgitades aruandeaastal võrreldes eelmiste aastatega toimunud muutusi ja nende põhjuseid.

Kohustuslik on esitada põhjendused, kui põhitegevuse tulem või netovõlakkoormus ületasid kehtinud piirmäärasid.

Ülevaade majanduskeskkonnast

Ülevaade on kohustuslik. Selles esitatakse väga lühike ülevaade Eesti üldisest majanduskeskkonnast (soovitavalt mitte enam kui pool lehekülge). Selles tuuakse ära niisugused põhinäitajad nagu üldine majanduskasv, sisemajanduse kogutoodang jooksevhindades, inflatsioon, tööga hõivatute arv, tööpuuduse määr, keskmine brutopalk. Vastavaid näitajaid hinnatakse võrreldes eelnenud majandusaastaga ning nende põhjal antakse üldhinnang majanduskeskkonnale. Vastavat informatsiooni on kõige lihtsam leida Rahandusministeeriumi või Statistikaameti kodulehekülgedelt (sh nende pressiteadetest). Siin tuleks esitada ka peamised näitajaid KOV haldusterritooriumi üldisest keskkonnast: KOV haldusterritooriumi pindala ja registreeritud elanikkonna arv ja selle muutus aruandeaastal, sama piirkonna tööhõive ja tööpuuduse näitajad. Muutuste kohta esitatakse lühike selgitus.

Ülevaade arengukava täitmisest

Antud osa on tegevusaruande kõige pikem ja kaalukam osa, kus selgitatakse KOV aruandeaasta peamisi tegevusvaldkondi, toote- ja teenuste grupe ning nende muudatusi, mis on kavandatud järgmisse majandusaastasse, olulisemaid aruandeaasta jooksul toimunud ning lähitulevikus planeeritavaid investeeringuid, olulisi uurimis- ja arendustegevuse projekte ning nendega seotud väljaminekuid aruandeaastal ja järgmistel aastatel (kohustuslik).

Antud osas on kohustuslik siduda tähtsamate tegevuste, investeeringute ja projektide kirjeldus arengukavas seatud eesmärkidega (vt KOFS § 29 lg 3). Seetõttu jaotatakse antud tegevusaruande osa osadeks KOV arengukavas seatud tegevusvaldkondade ja eesmärkide kaupa. Iga eesmärgi osas selgitatakse, millised vajaminevad tegevused KOV nende eesmärkide täitmiseks lubas korda saata ning mida eelmisel aastal tegelikkuses vastavalt planeeritule ellu viidi. Pikaajaliste eesmärkide korral selgitatakse, kuivõrd aruandeaastal nende eesmärkide saavutamise suunas liiguti. Tulemuste saavutamata jäämise korral esitatakse põhjused, miks need jäid saavutamata. Selgitused võiks jaotada nii, et investeerimistegevus (investeeringuprojektid) eristuks selgelt jooksvast tegevusest. Kui tegevusvaldkonnas viidi läbi uurimis- või arendusprojekte, eristatakse ka need. Iga tegevusvaldkonna selgitamine lõpetatakse informatsiooniga tähtsamate eesmärkide ja arengusuundade kohta lähitulevikus. Kuna tegevusvaldkondade lõikes peetakse raamatupidamises ka investeeringute ning kulude arvestust (tegevusala koodi kasutamise kaudu), siis on antud osas soovitatav esitada lisaks ka olemasolevat finantsinformatsiooni tegevusvaldkondade kaupa.

Kui arengukavas olid eesmärkide saavutamise mõõtmiseks kehtestatud indikaatorid, siis esitatakse iga eesmärgi juures nii kavandatud ja tegelikult saavutatud tulemused (kohustuslik vastavalt KOFS § 29 lg 3).

Näiteks tegevusvaldkonnas Haridus tuuakse välja eesmärgid, tegevused ja tulemused, struktureerides need täiendavalt hariduse alamvaldkondade kaupa (näiteks eraldi lasteaed ja kool ning huviharidus), esitades iga alamvaldkonna kohta eesmärgid, mis vastavale valdkonnale olid seatud ning iseloomustades nende täitmist. Hariduse valdkonna paremaks mõistmiseks esitatakse andmed ka laste arvu, klasside, rühmade arvu, lasteaiakohtadega katmata laste arvu kohta ja nende muutuste kohta võrreldes eelmise aastaga, samuti iga alamvaldkonna tegevuskulude ja investeeringute mahu kohta. Hariduse valdkonna investeeringuprojektide olemasolu korral selgitatakse eraldi nende sisu ja täideviimist. Kui hariduse vastavas valdkonnas viidi läbi uurimis- või arendustegevuse projekte, selgitatakse neid. Iga hariduse alamvaldkonna kohta esitatud ülevaade lõpetatakse lühikese ülevaatega lähiaastate tähtsamate eesmärkide ja kavandatavate tähtsamate tegevuste kohta.

Ülevaade finantsdistsipliini tagamise meetmete rakendamise kava või saneerimiskava täitmise kohta

Kui KOFS alusel rakendati KOV suhtes finantsdistsipliini tagamise meetmete rakendamise kava või saneerimiskava, esitatakse ülevaade kava täitmise kohta (kohustuslik vastavalt KOFS § 29 lõike 3 punktile 5).

Ülevaade sisekontrollisüsteemist ja tegevustest siseauditi korraldamisel

Vastav osa ei kohustuslik, kuid selle olemasolu annaks KOV juhtimisest kaalukama ülevaate. Siin kirjeldatakse, millised sisekontrollisüsteemid on rakendatud, et tagada konsolideerimisgrupi toimimine vastavuses seaduste ja muude õigusaktidega ning antakse hinnang nende toimimise tõhususele. Eraldi tuuakse välja aruandeaastal läbiviidud tegevused sisekontrollisüsteemi parandamise osas.

(Selgitus sisekontrollisüsteemi mõiste kohta: Sisekontrollisüsteem hõlmab üksuste struktuuri, juhtkonna suhtumist, kehtivaid protseduure jt meetmeid, mis annavad mõistliku kindlustunde, et:

- üksuste tegevus on seaduspärane;
  - üksuste varad on kaitstud raiskamise, ebasihipärase kasutamise, pettuste ja ebakompetentsest juhtimisest jms tingitud kahju eest;
  - üksuste tegevus on säästlik, tõhus ja mõjus ning on tagatud teenuste kõrge kvaliteet;
  - üksuste tegevust kajastav juhtimis- ja finantsinformatsioon on usaldusväärne, tõene ja õigeaegne.
- Tõhusat sisekontrollisüsteemi iseloomustavad asutusesiseste protseduurireeglite olemasolu ja nende täitmine ning täitmise jälgimine, organisatsioonikultuuri arendamine, töötajate professionaalsus, kohustuste lahusus asutuse funktsioonide täitmisel, tehingute dokumenteerimine ja autoriseerimine ning järelevalve toimimine.)

Kui KOV-s on võetud tööle siseaudiitor(id) või sisekontrolör(id), tuuakse välja tema (nende) töökorralduse alused ja ulatus (sise-eeskiri, kellele ja kui tihti raporteeritakse). Selgitatakse lühidalt aruandeaastal läbi viidud auditite sisu.

Ülevaade finantsriskide juhtimisest

Käesolev osa on kohustuslik, kui aruandeaastal või aruande koostamise ajal ilmnes olulisi valuutakursside, intressimäärade või börsikursside muutustega seonduvaid riske. Kui olulisi muutusi pole toimunud, ei ole lisa esitamine kohustuslik.

Osas esitatakse lühike ülevaade selle kohta, kuidas tegeldakse KOV eelarvepoliitika elluviimise ja finantsriskide haldamisega. Selgitatakse, millised on kasutusel olevad investeerimis- ja finantseerimispõhimõtted ja eeskirjad, sealjuures, millistesse finantsinstrumentidesse on lubatud raha paigutada ja millised piirangud on seatud laenude võtmisele.

Likviidsusrisk on oht, et KOV-l ei ole piisaval hulgal likviidseid rahalisi vahendeid finantskohustuste täitmiseks. Selgitatakse, kuidas jälgitakse, et KOV likviidsus oleks pidevalt tagatud.

Krediidirisk on oht, et tehingu vastaspool ei täida võetud kohustusi. Selgitatakse, millised nõuded on kehtestatud tehingupartneritele, kelle juures hoitakse likviidseid vahendeid.

Intressirisk on oht, et intressimäärade muutumine mõjutab KOV finantskohustustega seotud kulude suurust või finantsinvesteeringutelt saadaolevat tulu. Selgitatakse, kas vastavaid riske on võetud ning kas ja kuidas on neid maandatud.

Valuutarisk tekib kursimuutuse ohu tõttu, kui olulised lepingud sõlmitakse välisvaluutas. Tavaliselt loetakse eurodes sõlmitud lepinguid valuutariskivabaks. Kui KOV on sõlminud olulisi lepinguid eurost erinevas välisvaluutas, tuleks selgitada valuutariski mõju ja selle maandamiseks ette võetud abinõusid.

Raamatupidamise aastaaruanne

KOV raamatupidamise aastaaruanne koosneb järgmistest osadest:

- 1) bilanss;
- 2) tulemiaruanne;
- 3) rahavoogude aruanne;
- 4) netovara liikumise aruanne;
- 5) raamatupidamise aastaaruande lisad;
- 6) eelarve täitmise aruanne;
- 7) reservfondi kasutamise aruanne;
- 8) selgitused eelarve täitmise aruande juurde.

Raamatupidamise aastaaruannet alustatakse eraldi leheküljelt peale tegevusaruande lõppemist. Pealkiri Raamatupidamise aastaaruanne tuleb aruandes selgelt välja tuua.

Bilanss

Bilanss, nagu ka iga teine põhiaruanne, algab uuel leheküljelt.

Bilansiskeemi valikul on soovitatav kõrvale kalduda raamatupidamise seaduses toodud skeemist, kuna see ei sisalda KOV-le olulisi kirjeid (näiteks maksunõuded), aga sisaldab tootmisettevõttele omaseid kirjeid, mis KOV seisukohast ei ole olulised (näiteks lõpetamata ja valmistoodang). Paremini sobib saldoandmike infosüsteemis olev lühikese bilansi vorm, kuid ka see võib sisaldada ridu, mis riigile on olulised, kuid KOV-le mitte (näiteks pikaajalised maksu- lõivu ja trahvinõuded või saadud maksude, lõivude ja trahvide ettemaksed).

Lähtutakse olulisuse printsiibist, mille kohaselt olulised kirjed avaldatakse eraldi ja ebaolulised kirjed summeeritult.

Ridu, kus nii aruandeaastal kui ka eelmisel aruandeaastal on summaks null, ei avaldada üheski aruandes ega lisas.

Näide:

Bilanss

Tuhandetes eurodes

	Lisa	31.12.2XX2	31.12.2XX1
Varad			
Käibevara			
Raha	2		
Finantsinvesteeringud	2		
Maksu-, lõivu- ja trahvinõuded	3		
Muud nõuded ja ettemaksed	4		
Varud			
Müügiototel põhivara	8,9		
Põhivara			
Osalused sihtasutustes ja mittetulundusühingutes	5		
Osalused tütar- ja sidusettevõtjates	6		
Finantsinvesteeringud	7		
Nõuded ja ettemaksed	4		
Kinnisvarainvesteeringud	8		
Materiaalne põhivara	9		
Immateriaalne põhivara	10		
Kohustused ja netovara			
Lühiajalised kohustused			
Võlad tarnijatele			
Võlad töötajatele			
Muud kohustused ja saadud ettemaksed	11		
Eraldised	12		
Laenukohustused	13		
Pikaajalised kohustused			
Laenukohustused	13		
Eraldised	12		
Muud kohustused ja saadud ettemaksed	11		
Netovara			
Kassareserv			
Eelmiste perioodide akumuleeritud tulem			
Aruandeaasta tulem			

Tulemiaruanne

Tulemiaruanne skeemiks ei sobi raamatupidamise seaduses toodud skeemid, kuna need on mõeldud peamiselt äriühingutele. Paremini sobib saldoandmike infosüsteemis olev lühikese tulemiaruanne vorm, kuid tuleks kaaluda selle lühendamist.

Lähtutakse olulisuse printsiibist, mille kohaselt olulised kirjed avaldatakse eraldi ja ebaolulised kirjed summeeritult.

Tulemiaruanne soovitav kulud kajastada miinus-märgiga nii, et arvude summeerimine aruandeaasta tulemisse (või tegevustulemisse või finantstuludesse ja -kuludesse) oleks jälgitav tänu arvu ees olevalt märgile.

Koondavad põhikirjed (tegevustulud, tegevuskulud, tegevustulem, finantstulud ja -kulud, aruandeaasta tulem) tuleb koos summa esitamisega selgelt välja tuua kas grupi alguses (nagu on eeldatud allpool toodud näites) või grupi lõpul real Kokku (näiteks Tegevustulud kokku).

Näide:

Tulemiaruanne

Tuhandetes eurodes

	Lisa	2XX2	2XX1
Tegevustulud			
Maksutulud	3		
Tulud kaupade ja teenuste müügist	15		
Saadud toetused	14		
Muud tegevustulud	16		
Tegevuskulud			
Antud toetused	17		
Tööjõukulud	18		
Muud tegevuskulud	19		
Põhivara amortisatsioon ja ümberhindlus	8,9,10		
Tegevustulem			
Finantstulud ja -kulud			
Intressikulu	13		
Tulu osalustelt	6		
Tulu hoiustelt ja väärtpaberitelt	2,7		
Muud finantstulud ja -kulud	4		

Aruandeaasta tulem

Märkus. Äriühingud koostavad teatud juhtudel koondkasumiaruandeid. Sarnast aruannet (nimetusega koondtulemiaruanne) kohaliku omavalitsuse üksused ei koosta, kuivõrd seda ei nõua avalikule sektorile mõeldud rahvusvaheline raamatupidamisstandard (IPSAS 1).

Rahavoogude aruanne

Rahavoogude aruanne koostatakse vastavuses RPS § 19. Põhitegevuse (välja arvatud investeerimistegevus ja finantseerimistegevus) rahavood kajastatakse kas otsemeetodil või kaudmeetodil, alustades tegevustulemist (tegevustulud miinus tegevuskulud). Kaudmeetod tähendab, et tegevustulemit korrigeeritakse tulemiaruanne kajastatud mitterahaliste tulude ja kulude mõjuga ning põhitegevusega seotud nõuete ja kohustuste muutusega. Investeerimistegevuse ja

finantseerimistegevuse rahavood kajastatakse otsemeetodil – st kõik põhilised laekumiste ja väljamaksete liigid esitatakse nendes aruande osades brutosummadena.

Aruande koostamiseks ei sobi üks-üheselt saldoandmike infosüsteemis olev rahavoogude aruanne, kuna:

- 1) see on teatud juhtudel liiga detailne ning aastaaruandes tuleks see olulisuse printsiipi jälgides esitada enam agregeeritult;
- 2) see ei pruugi olla õige, kuna automaatsete valemitega pole teatud erandlikel juhtudel võimalik välistada kõiki mitterahalisi tehinguid, seetõttu tuleks seda vajadusel käsitsi korrigeerida (elimineerida mitterahaliste tehingute mõju, kui tegelikult oli tegu mitterahaliste tehingutega ja rahavoogude aruande automaatsed valemid ei ole seda võtnud arvesse).

Näide:

Rahavoogude aruanne

Tuhandetes eurodes

	Lisa	2XX2	2XX1
Rahavood põhitegevusest			
Aruandeperioodi tegevustulem			
Korrigeerimised:			
Põhivara amortisatsioon ja ümberhindlus	8,9,10		
Käibemaksukulu põhivara soetuselt	19		
Kasum/kahjum kinnisvarainvesteeringute ja materiaalse põhivara müügist	8,9		
Saadud sihtfinantseerimine põhivara soetuseks	14		
Antud sihtfinantseerimine põhivara soetuseks	17		
Ebatõenäoliselt laekuvate laenude muutus	4		
Korrigeeritud tegevustulem			
Põhitegevusega seotud käibevarade netomuutus			
Põhitegevusega seotud kohustuste netomuutus			
Kokku rahavood põhitegevusest			
Rahavood investeerimistegevusest			
Tasutud materiaalse põhivara eest	9		
Tasutud immateriaalse põhivara eest	10		
Laekunud kinnisvarainvesteeringute ja materiaalse põhivara müügist	8,9		
Laekunud sihtfinantseerimine põhivara soetuseks	14		
Tasutud sihtfinantseerimine põhivara soetuseks	17		
Laekunud dividendid	7		
Tasutud finantsinvesteeringute soetamisel	7		
Laekunud finantsinvesteeringute müügist	7		
Antud laenud	4		
Laekunud antud laenude tagasimaksed	4		
Laekunud intressid ja muud finantstulud	2,4,7		
Kokku rahavood investeerimistegevusest			
Rahavood finantseerimistegevusest			
Arvelduskrediidi muutus	13		
Laekunud võlakirjade emiteerimisest	13		
Tasutud võlakirjade lunastamisel	13		
Laekunud laenud	13		
Tagasi makstud laenud	13		
Tasutud kapitalirendi põhiosa maksed	13		

	Lisa	2XX2	2XX1
Tasutud intressid ja muud finantskulud	13,11		
Kokku rahavood finantseerimistegevusest			

Puhas rahavoog

Raha ja selle ekvivalendid perioodi algul	2
Raha ja selle ekvivalendid perioodi lõpul	2
Raha ja selle ekvivalentide muutus	

Netovara muutuste aruanne

Netovara muutuste aruanne kajastab netovaras toimunud muutusi. Lisaks aruandeperioodi tulemile kajastatakse siin muid liikumisi, mis ei kajastu läbi tulemiaruaande, vaid mille osas on tehtud korrigeerimisi otse netovarades: näiteks põhivara ümberhindlused (kajastatakse siin aruandes eraldi real akumulieeritud tulemi veerus), arvestuspõhimõtete või selgunud vigade tõttu eelmiste perioodide akumulieeritud tulemis tehtud korrigeerimised.

Näide:

Netovara muutuste aruanne

Tuhandetes eurodes

	Lisa	Kassareserv	Akumulieeritud tulem	Kokku
Saldo 31.12. 2XX0				
Muutused arvestuspõhimõtetes				
Vigade korrigeerimine				
Korrigeeritud saldo 31.12.2XX0				
Eraldamine reservidesse				
Reservide kasutamine				
Põhivara ümberhindlus				
Aruandeaasta tulem				
Saldo 31.12.2XX1				
Eraldamine reservidesse				
Reservide kasutamine				
Põhivara ümberhindlus	8,9			
Aruandeaasta tulem				
Saldo 31.12.2XX2				

Eelarve täitmise aruanne

Eelarve täitmise aruanne kuulub raamatupidamise aastaaruande koosseisu ja on RPS § 41 alusel selle täiendavaks põhiaruandeks.

Kohalike omavalitsuste eelarve koostatakse KOFS alusel kas tekke- või kassapõhisel põhimõttel ning see peab olema jaotatud 5 ossa: põhitegevuse tulud, põhitegevuse kulud, investeerimistegevus, finantseerimistegevus, likviidsete varade muutus.

Eelarve täitmise aruanne erineb teistest aruannetest, kuna selles ei ole kohustust avaldada eelmise perioodi võrdlusandmeid (KOFS § 29 lg 7). Selle eesmärgiks on võrrelda eelarvet selle tegeliku täitmisega.

Eelarve täitmise aruandes peab esitama esialgse eelarve, lõpliku eelarve ja eelarve täitmise (KOFS § 29 lg 4).

Esialgne eelarve on volikogu poolt eelmise majandusaasta lõpul või aruandeaasta algul vastu võetud eelarve (KOFS § 29 lg 5).

Lõplik eelarve on esialgne eelarve koos lisaeelarvetest, sihtotstarbeliselt saadud toetuste tuludest ja nendega seotud kuludest ja investeeringutest lisandunud eelarve ning reservfondi kasutuselevõtmise otsustest tulenevate muudatustega korrigeeritud eelarve (KOFS § 29 lg 6).

Eelarve täitmise aruandes kajastatakse reservfond järgmiselt:

- 1) esialgses eelarves kajastatakse reservfond ühel real eraldi vastava nimetusega põhitegevuse kuluna (KOFS § 5 lg 7);
- 2) lõplikus eelarves kajastatakse reservfondi real summa, mille võrra pole reservfondist tehtud väljamakse otsuseid (kasutamata jääk), reservfondi kulutamiseks tehtud otsused kajastatakse samal ajal sellel eelarvekirjel, milleks need eraldati (näiteks, kui reservfondist otsustati katta ehituse kallinemine, siis kajastatakse vastavas summas reservfond vähendatuna ja investeerimistegevuse osas põhivara soetus suurendatuna);
- 3) tegelik kulutamine kajastatakse vastavalt tegelikult tehtud kuludele.

Näide:

Eelarve täitmise aruanne

Tuhandetes eurodes

	Esialgne eelarve	Lõplik eelarve	Eelarve täitmine
TEGEVUSTULUD			
...			
...			
TEGEVUSKULUD			
...			
...			
INVESTEERIMISTEGEVUS			
...			
...			
FINANTSEERIMISTEGEVUS			
...			
...			
LIKVIIDETE VARADE MUUTUS			
...			
...			

Kui eelarve täitmise aruanne on koostatud kassapõhisel printsiibil, lisatakse selgitus, näiteks: Eelarve täitmise aruanne on koostatud kassapõhisel printsiibil ning see ei ole konsolideerimata finantsaruannetega võrreldav (vt ka lisa 1). Eelarve täitmise aruannet selgitab lisa nr 22. (lisa on kohustuslik, vt KOFS § 29 lg 8).

Raamatupidamise aastaaruande lisad

Lisad algavad arvestuspõhimõtete lühikirjeldusega. Seejärel esitatakse selgitused kõigi põhjaruannete (bilanss, tulemiaruanne, rahavoogude aruanne, netovara muutuste aruanne, eelarve täitmise aruanne) oluliste kirjete kohta, mis nõuavad RPS § 21 ja KOFS § 29 lg 8 alusel täpsemat avamist.

Lisad nummerdatakse, kajastades põhjaruande veerus Lisa ka vastava lisa numbriga (millises lisa vastavat kirjet lähemalt selgitatakse). Lisa nr 1 on arvestuspõhimõtete kohta. Ülejäänud lisad pannakse järjekorda järgmiselt: nummerdamist alustatakse bilansist bilansikirjete järjekorras, sealt liigutakse edasi tulemiaruanne kirjete juurde, mida pole veel varasemates lisades selgitatud. Ebaoluliste või niisuguste bilansi ja tulemiaruanne ridade kohta, mille kohta ei ole võimalik täiendavat informatsiooni avada, kuna kirje sisu on niivõrd ühetaoline (kuigi võib koosneda väga paljudest üksiksaldodest, mille loetelu koormaks asjatult aruannet) (näiteks Võlad tarnijatele, Võlad töötajatele), pole selgitusi vaja koostada.

Käesolevas juhendis näitena esitatud juhendite lisade numbrid ei pruugi minna kokku aruandekohustuslase lisade numeratsiooniga, kuna aruandekohustuslasele võib olla põhjaruannetes olulisi kirjeid, millele on otstarbekas koostada eraldi lisa ja vastupidi, võivad puududa teatud kirjed või nende maht võib olla ebaoluline, mistõttu iseseisval lisal puudub tarvidus.

Lisades esitatavates tabelites ei esitata tühje ridu, milles ei ole arve.

Lisa 1 Aastaaruande koostamisel kasutatud arvestuspõhimõtted

Käesolevas raamatupidamise aastaaruande lisa tuleb selgitada, millisest RPS § 17 avaldatud raamatupidamistavast on aruandes lähtutud. Seejärel selgitatakse kõigi oluliste põhjaruannete kirjete arvestuspõhimõtteid. Kirjete kohta, mida aruandekohustuslasele ei ole üldse või mida ei ole olulisel määral, vastavaid selgitusi ei esitata. Kui aruandeperioodil muudeti varasemate aruandeperioodide andmeid seoses arvestuspõhimõtete muutmisega või vigade korrigeerimisega, siis avaldatakse eraldi osa vastavate selgitustega.

Näide (käesolevat näidet ei tohi kopeerida, näide sisaldab konkreetseid näitlikke fakte ja lünki, lisaks tuleb ebaolulised või mittevajalikud selgitused kustutada ning puuduolevad, kuid aruandekohustuslase põhjaruannetes olevaid kirjeid selgitavad olulised arvestuspõhimõtted lisada):

Lisa 1 Aastaaruande koostamisel kasutatud arvestuspõhimõtted

Käesolev raamatupidamise aastaaruanne on koostatud vastavuses Eesti hea raamatupidamistavaga. Eesti hea raamatupidamistava tugineb rahvusvaheliselt tunnustatud arvestuse ja aruandluse põhimõtetele. Selle põhinõuded on kehtestatud raamatupidamise seaduses, mida täiendavad Raamatupidamise Toimkonna poolt välja antud juhendid ning riigi raamatupidamise üldeskiri.

Raamatupidamise aastaaruanne on koostatud tuhandetes eurodes.

Raamatupidamise aastaaruanne on koostatud lähtudes soetusmaksumuse printsiibist, v.a kauplemiseesmärgil hoitavad väärtpaberid ja tuletisinstrumendid, mida kajastatakse õiglases väärtuses ning olulised enne 1995. a soetatud kinnisvarainvesteeringud ja materiaalne põhivara, mis on kajastatud ühekordselt ümberhinnatud väärtuses.

Arvestuspõhimõtete muutus

(Selgitatakse arvestuspõhimõtete muutuste sisu. Kui arvestuspõhimõtete muutust rakendatakse tagasiulatuvalt, siis selgitatakse (või viidatakse selleks eraldi koostatud lisale), milline rahaline mõju oli sellel bilansikirjetele, tulemiaruannele ja muudele põhjaruannetele.)

Vigade korrigeerimine

(Selgitatakse, millised olulised vead parandati aastaaruandes tagasiulatuvalt, korrigeerides ka varasemate perioodide andmeid. Avaldatakse, milline rahaline mõju oli sellel bilansikirjetele, tulemiaruanetele ja muudele põhjaruannetele.)

Esitlusviisi muutmine

(Selgitatakse, millised põhjaruannete kirjed muudeti võrreldes eelmisel aastal esitatud aruandega ja miks.)

Varade ja kohustuste jaotus lühi- ja pikaajalisteks

Varad ja kohustused on bilansis jaotatud lühi- ja pikaajalisteks lähtudes sellest, kas vara või kohustuse eeldatav valdamine kestab kuni ühe aasta või kauem bilansikuupäevast arvestatuna.

Raha ja raha ekvivalendid

Bilansis kajastatakse rahana kassas olevat sularaha ning pankades olevaid arvelduskontode jääke (v.a arvelduskrediit) ja lühiajalisi tähtajalisi deposiite. Rahavoogude aruandes kajastatakse raha ja selle ekvivalentidena lisaks rahale paigutusi rahaturu- ja intressifondide aktsiatesse ja osakutesse, mis bilansis on kajastatud kirjel Finantsinvesteeringud. Pangadeposiitidelt bilansikuupäevaks kogunenud laekumata intressid kajastatakse viitlaekumistena. Rahaturu- ja intressifondide aktsiad ja osakud on kajastatud turuväärtuses.

Finantsinvesteeringud

Lühiajaliste finantsinvesteeringutena kajastatakse turuväärtuses likviidsuse tagamiseks hoitavaid rahaturu- ja intressifondide aktsiaid ja osakuid ning lühiajalise kauplemise eesmärgil hoitavad võlakirju. Muude pikaajaliste finantsinvesteeringutena kajastatakse aktsiaid ja osi, millest aruandekohustuslane omab alla 20%. Nimetatud pikaajalised finantsinvesteeringud on tehtud avalikku sektorisse kuuluvatesse äriühingutesse koostöös teiste kohalike omavalitsuste üksustega ning neid kajastatakse soetusmaksumus. See hinnatakse alla, kui osaluse objekti omakapitalist aruandekohustuslasele kuuluv osa on langenud allapoole osaluse bilansilisest väärtusest. Kajastatud allahindlused taastatakse järgmistel perioodidel, kuid mitte kõrgemale soetusmaksumuselt.

Nõuded

Nõudeid kajastatakse bilansis nõudeõiguse tekkimise momendil ning hinnatakse lähtudes tõenäoliselt laekuvatest summadest. Võimaluse korral hinnatakse iga konkreetse kliendi laekumata nõudeid eraldi, arvestades teadaolevat informatsiooni kliendi maksevõime kohta. Suure hulga samaliigiliste nõuete laekumise tõenäosust hinnatakse grupi baasil, võttes arvesse eelmiste perioodide statistikat sarnaste nõuete laekumise kohta. Ebatõenäoliselt laekuvad nõuded on bilansis tõenäoliselt laekuva summani alla hinnatud. Aruandeperioodil laekunud, kuid varasematel perioodidel kuludesse kantud nõuded on kajastatud aruandeperioodi ebatõenäoliste nõuete kulu vähendusena.

Nõue loetakse lootusetuks, kui juhtkonna hinnangul puuduvad võimalused nõude kogumiseks. Lootusetud nõuded on bilansist välja kantud.

Pikaajalisi nõudeid kajastatakse algselt saadaoleva tasu nüüdisväärtuses, arvestades järgnevatel perioodidel nõudelt intressitulu, kasutades sisemise intressimäära meetodit.

Varud

Varudena on kajastatud haridusasutuste sööklates olevad toiduained ja varutud küttepuid. Varud võetakse arvele soetusmaksumusel, mis koosneb ostuhinnast (v.a käibemaks, mis kajastatakse soetamisel kuluna) ja muudest soetamisega seotud otsestest kulutustest. Varude jäägi hindamisel kasutatakse FIFO meetodit.

Varud hinnatakse alla eeldatavale neto realiseerimismaksumusele, kui see on madalam nende soetusmaksumuselt.

Valitseva ja olulise mõju all olevad üksused

Valitseva mõju korral omab aruandekohustusane üldreeglina üle 50% hääleõigusest vastava üksuse nõukogus või muus kõrgemas juhtorganis. Olulise mõju all olevaks loetakse üksusi, mille nõukogus või muus kõrgemas juhtorganis omab konsolideerimisgrupp 20 kuni 50% hääleõigusest.

Osalused

Aruandekohustuslase bilansis kajastatakse kapitaliosaluse meetodil neid osalusi sihtasutustes ja mittetulundusühingutes, mille üle aruandekohustuslasel on valitsev mõju ning neid osalusi äriühingutes, mille üle aruandekohustuslasel on valitsev või oluline mõju.

Konsolideeritud aruande koostamata jätmine

Aruanne on koostatud konsolideerimata aruandena, kuna valitseva mõju all olevate sihtasutuste, mittetulundusühingute ja äriühingute bilansimahud kokku moodustasid seisuga 31.12.2002 4,9% vallavalitsuse bilansimahust ning nende 2002. a müügitulu kokku moodustas 3,7% vallavalitsuse sama aruandeaasta tuludest.

Kinnisvarainvesteeringud

Kinnisvarainvesteeringutena kajastatakse selliseid kinnisvaraobjekte (maa, hooned ja rajatised), mida hoitakse väljarentimise või turuväärtuse tõusmise eesmärgil ja mida ükski teine avaliku sektori üksus ei kasuta oma põhitegevuses. Kinnisvarainvesteeringuid kajastatakse soetusmaksumuse meetodil (soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud allahindlused) analoogiliselt materiaalse põhivara kajastamisele.

Materiaalne põhivara

Materiaalseks põhivaraks loetakse varasid, mida kasutatakse hinnanguliselt pikema perioodi jooksul kui üks aasta ja mille soetusmaksumus on alates 2000 eurost.

Põhivara rekonstrueerimisväljaminekud, mis vastavad materiaalse põhivara mõistele, liidetakse materiaalse põhivara soetusmaksumusele. Rekonstrueerimisväljaminekute lisamisel hinnatakse vara järelejäänud kasulikku eluiga ja vajadusel reguleeritakse põhivara kulumi normi.

Põhivara soetusmaksumusse arvatakse kulutused, mis on vajalikud selle kasutuselevõtmiseks, v.a soetusega kaasnevad maksud, lõivud, laenu-, koolitus- ja lähetuskulud, mis kajastatakse kuluna.

Põhivara kajastatakse soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Kulumi arvestamisel kasutatakse lineaarset meetodit. Kulumi norm määratakse igale põhivara objektile eraldi, sõltuvalt selle hinnangulisest kasulikust elueast. Kui põhivara koosneb erineva hinnangulise kasuliku elueaga komponentidest, mille soetusmaksumust on võimalik usaldusväärset hinnata, võetakse komponendid eraldi arvele.

Uue põhivara kulumi normid aastas on põhivara gruppidele järgmised:

- Hooned ja rajatised
- Masinad ja seadmed
- Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia seadmed
- Inventar, tööriistad

Maad ja kunstiväärtusi, mille väärtus aja jooksul ei vähene, ei amortiseerita.

Ümberhindlus

Aastatel 2003 kuni 2005 viidi läbi kinnisvarainvesteeringute ja materiaalse põhivara ühekordne ümberhindlus, mis tulenes vajadusest võtta arvesse enne 1996. a toimunud hüperinflatsiooni ja korrigeerida varasemaid puudujääke raamatupidamises.

Seoses maareformi kestmisega on ümberhindluste kajastamist jätkatud ka peale 2005. a, võttes arvele aruandeperioodil mõõdistatud ja maakatastrisse kantud maad. Samuti võetakse ümberhindlusena jätkuvalt arvele aruandeperioodil omandatud peremehetut vara, mis on saadud seoses pärijate puudumisega.

Varade ümberhindamiseks kasutatakse eelisjärjekorras turuhinda. Objektide korral, millel turuhind puudub, kasutatakse õiglase väärtuse määramiseks jääkasendusmaksumuse meetodit. Maa arvelevõtmiseks kasutatakse maksustamishinda, kui turuhind pole teada.

Turuhinna puudumise korral on teistelt avaliku sektori üksustelt saadud põhivara lubatud erandjuhul võtta arvele ka üleandja bilansilises jääkmaksumuses (vt riigi raamatupidamise üldeeskiri § 18).

Immateriaalne põhivara

Immateriaalse põhivarana kajastatakse füüsilise substantsita vara kasuliku elueaga üle ühe aasta ja soetusmaksumusega alates 2000 eurost. Immateriaalset põhivara kajastatakse soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Immateriaalse põhivara amortiseerimisel kasutatakse lineaarset meetodit ja amortisatsioonimäärad aastas on järgmised:

- Tarkvara

Uurimis- ja arenguväljaminekud on kajastatud tekkimisel kuluna.

Renditud varad

Kapitalirendina käsitletakse rendilepingut, mille puhul kõik olulised vara omandiga seonduvad riskid ja hüved kanduvad üle rentnikule. Muud rendilepingud kajastatakse kasutusrendina.

(a) Aruandekohustuslane on rentnik

Kapitalirenti kajastatakse bilansis vara ja kohustusena renditud vara õiglase väärtuse summas või rendimaksete miinimumsumma nüüdisväärtuses, juhul kui see on madalam. Kapitalirendi tingimustel renditud varasid amortiseeritakse sarnaselt omandatud põhivaraga, välja arvatud juhul, kui ei eksisteeri piisavat kindlust, kas rentnik omandab rendiperioodi lõpuks vara omandiõiguse – sellisel juhul amortiseeritakse vara kas rendiperioodi jooksul või kasuliku eluea jooksul, olenevalt sellest, kumb on lühem. Kapitalirendi maksed jagatakse kohustust vähendavateks põhiosa tagasimakseteks ning intressikuluks.

Kasutusrendi maksed kajastatakse kuluna ühtlaselt rendiperioodi jooksul.

(b) Aruandekohustuslane on rendileandja

Kapitalirendi alusel väljarenditud vara kajastatakse bilansis nõudena kapitalirenti tehtud netoinvesteeringu summas. Rentnikult saadavad rendimaksed jagatakse kapitalirendinõude põhiosa tagasimakseteks ja intressituluks.

Kasutusrendi tingimustel väljarenditud vara kajastatakse bilansis tavakorras, analoogselt muu põhivaraga. Kasutusrendimaksed kajastatakse tuluna ühtlaselt rendiperioodi jooksul.

Eraldised ja tingimuslikud kohustused

Bilansis kajastatakse eraldisena enne bilansipäeva tekkinud kohustusi, millel on seaduslik või lepinguline alus või mis tulenevad aruandekohustuslase senisest tegevuspraktikast ning mille suurust saab usaldusväärselt hinnata, kuid mille lõplik maksumus või maksetähtaeg ei ole kindlalt fikseeritud. Eraldiste hindamisel on lähtutud juhtkonna hinnangust ja kogemustest.

Lubadused, garantiid ja muud kohustused, mis teatud tingimustel võivad tulevikus muutuda kohustusteks, kuid mille kohustusena realiseerumise tõenäosus on alla 50%, on avalikustatud raamatupidamise aastaaruande lisades tingimuslike kohustustena.

Finantskohustused

Finantskohustused kajastatakse korrigeeritud soetusmaksumuses, kasutades efektiivset intressimäära, v.a edasimüügi eesmärgil soetatud finantskohustused ja tuletisinstrumendid, mida kajastatakse õiglases väärtuses. Olulised tehingukulutused võetakse efektiivse intressimäära arvutamisel arvesse ja kantakse kohustuse eluea jooksul intressikuludesse.

Sihtfinantseerimine

Sihtfinantseerimisena kajastatakse sihtotstarbeliselt antud ja teatud tingimustega seotud toetusi. Sihtfinantseerimist ei kajastata tuluna või kuluna enne, kui toetuse saaja on teinud kulutused, milleks sihtfinantseerimine oli ette nähtud, ning eksisteerib piisav kindlus, et sihtfinantseerimine leiab aset.

Saadud sihtfinantseerimise kajastamisel rakendatakse brutomeetodit, mille järgi kajastatakse nii saadud sihtfinantseerimist kui ka selle arvel tehtud kulusid või põhivara soetust mõlemaid eraldi. Tegevuskulude sihtfinantseerimise kajastamisel lähtutakse tulude ja kulude vastavuse printsiibist ning tulu sihtfinantseerimisest kajastatakse proportsionaalselt sellega seonduvate kuludega.

Sihtfinantseerimise korral põhivara soetamiseks võetakse vara bilansis arvele tema soetusmaksumuses, saadud sihtfinantseerimine aga kajastatakse samal ajal tuluna.

Kassareserv

Kassareserv on moodustatud volikogu otsusega akumulieeritud tulemist eesmärgiga tagada linnavalitsuse likviidsus. See väljendab ühtlasi likviidse rahana hoidmisele kuuluvat summat, mida võib kasutada aruandeaasta kestel laekumiste viibimisel eelarveliste kulude katmiseks, kuid see tuleb vähemalt aruandeaasta lõpuks rahana taastada.

Välisvaluutas toimunud tehingute kajastamine

Välisvaluutas fikseeritud tehingute kajastamisel on võetud aluseks tehingu toimumise päeval ametlikult kehtinud Euroopa Keskpannga valuutakursid. Välisvaluutas fikseeritud monetaarsed finantsvarad ja –kohustused on bilansipäeva seisuga ümber hinnatud eurodesse bilansipäeval ametlikult kehtinud Euroopa Keskpannga valuutakursside alusel. Välisvaluutatehingutest ning varade ja kohustuste ümberhindamisest saadud kasumid ja kahjumid on kajastatud tulemiaruanDES.

Tulude arvestus

Kogutud maksude ning loodusvarade kasutamise ja saastetasude tulu võetakse arvele tekkepõhiselt vastavalt Maksu- ja Tolliameti ja Keskkonnaministeeriumi poolt esitatud teatistele teatistele. Kohalike maksude tulu võetakse arvele tekkepõhiselt vastavalt esitatud maksudeklaratsioonidele. Lõivutulu kajastatakse lõivuga maksustatud toimingu päeval ning trahve trahvide määramise päeval. Toodete, kaupade ja põhivara müügist saadud tulu kajastatakse siis, kui kõik olulised omandiga seotud riskid on läinud üle ostjale ning müügitulu ja tehinguga seotud kulu on usaldusväärselt määratav. Tulu teenuste müügist kajastatakse teenuse osutamisel, lähtudes valmidusastme meetodist. Intressitulu kajastatakse tekkepõhiselt sisemise intressimäära alusel. Dividenditulu kajastatakse dividendide väljakuulutamisel.

Kulude arvestus

Kulusid kajastatakse tekkepõhiselt. Põhivara või varude soetamisel tasutud mittetagastatavad maksud ja lõivud, sh käibemaks, mida ei saa arvata sisendkäibemaksuks, kajastatakse soetamishetkel kuluna tulemiaruanDE kirjel Muud tegevuskulud. Arendusväljaminekud kajastatakse tekkimise momendil kuluna.

Seotud osapooled

Seotud osapoolteks loetakse (KOV nimetus) KOV valitseva ja olulise mõju all olevad sihtasutused, mittetulundusühingud ja äriühingud, volikogu ja valitsuse liikmed ning asutuste juhid, kellele on antud õigus iseseisvalt lepinguid sõlmida, konsolideerimisgruppi kuuluvate sihtasutuste, mittetulundusühingute ja äriühingute nõukogude ja juhatuste liikmed, kõigi eelpool loetletud tegev- ja kõrgema juhtkonna liikmete lähedased pereliikmed, samuti ka nende valitseva ja olulise mõju all olevad sihtasutused, mittetulundusühingud ja äriühingud.

Bilansipäevajärgsed sündmused

Raamatupidamise aastaaruandes kajastuvad olulised vara ja kohustuste hindamist mõjutavad asjaolud, mis ilmnesid bilansikuupäeva ja aruande koostamispäeva vahemikul, kuid on seotud aruandeperioodil või varasematel perioodidel toimunud tehingutega.

Bilansipäevajärgsed sündmused, mida ei ole varade ja kohustuste hindamisel arvesse võetud, kuid mis võivad oluliselt mõjutada järgmise aruandeaasta tulemust, avalikustatakse raamatupidamise aastaaruande lisades.

Eelarve täitmise aruanne

Eelarve täitmise aruanne on koostatud kassapõhiselt, mistõttu selle andmeid ei ole võimalik võrrelda tekkepõhistes aruannetes kajastatud andmetega. Lisaks kassapõhisest printsiibist tulenevatele ajalistele erinevustele on selles kasutusel veel järgmised olulised erinevad arvestuspõhimõtted:

- 1) põhivara soetamisel tasutud summad kajastatakse eelarve täitmisel kuluna ning põhivara müügist laekunud summad tuluna, amortisatsiooni ja muid põhivaradega tehtud mitterahalisi tehinguid eelarve täitmise aruandes ei kajastata;
- 2) kaupade ja teenuste ning põhivarade soetamisel lisanduv käibemaks, mida ei saa arvata sisendkäibemaksuks, on eelarve täitmise aruandes kajastatud vastavate kaupade, teenuste ja põhivara soetamise kuluna (tekkepõhises aruandes eraldi tulemiaruaude real Muud tegevuskulud).

Alternatiiv: Eelarve täitmise aruanne on koostatud tekkepõhiselt, mistõttu selle andmeid saab võrrelda teistes aruannetes kajastatud andmetega. Eelarve täitmise aruanne on koostatud teatud erinevustega, mida on selgitatud lisa 22.

Lisa 2 Raha ja selle ekvivalendid

Antud lisaga selgitatakse korraka nii käibevara bilansikirjeid Raha ja Finantsinvesteeringud kui ka rahavoogude aruaude kirjet Raha ja selle ekvivalendid.

Näide:

Lisa 2 Raha ja selle ekvivalendid

Tuhandetes eurodes

	31.12.2XX2	31.12.2XX1
Raha		
Sularaha		
Raha teel		
Arvelduskontod pankades		
Deposiidid pankades järelejäänud tähtajaga 1-3 kuud		
Deposiidid pankades järelejäänud tähtajaga 4-12 kuud		
Finantsinvesteeringud		
Rahaturufondi osakud		
Raha ja selle ekvivalendid kokku		
Rahalt ja rahaturufondi osakutelt teenitud intressitul		

Tähtajalised deposiidid pankades on 2-päevase etteteatamistähtajaga katkestatavad, kuid siis ei kannu need intressitul. Tähtajalistelt deposiitidelt teenitud intressinõue (vt lisa 4) on seisuga 31.12.2XX2 ... tuh eurot (seisuga 31.12.2XX1 ... tuh eurot).

Rahaturufondide osakutena kajastatakse Ühispannga rahaturufondi osakuid, mida on võimalik müüa 3-päevase etteteatamistähtajaga. Rahaturufondi osakud on hinnatud õiglases väärtuses fondi poolt avaldatud fondiosaku bilansipäeva müügihinna alusel.

Lisa 3 Maksud, lõivu trahvid

Antud lisa näide on koostatud selgitamiseks nii maksude, lõivude ja trahvide kui tulude kogumisega seotud kirjeid kui ka maksukohustusi. Lisa koostamisel on eeldatud, et maksutuludega seotud saadud ettemakseid (kontorühm 200) on kohalikel omavalitsustel ebaolulises mahus ja neid kirjeldatakse koos muude kohustuste ja ettemaksetega (lisa 11 ühel real). Samuti on eeldatud, et maksude tasumisega seotud maksude ettemakseid (kontogrupp 1037) on ebaolulises summas, mistõttu neid kirjeldatakse koos muude nõuete ja ettemaksetega (lisa 4 ühel real). Kui nimetatud nõuete ja kohustuste summad on olulised, tuleks need antud lisa täiendavalt avada.

Kui saadud ettemakseid ei ole või neid on ebaolulises summas, neid veerge aruandes (antud näites A tabeli 2 viimast veergu) ei esitata. Ebatõenäoliselt laekuvad nõuded kajastatakse tabelis A miinusmärgiga ning kokku summad näidatakse netosummas (kui ebatõenäoliselt laekuvaid maksu-, lõivu- ja trahvinõuded ei ole, neid ridu ei kajastata).

Osas B kajastatakse makse, lõive või trahve alamliikide kaupa, kui alamliigid moodustavad olulise osa antud liiki tuludest. Kui maksude, lõivude ja trahvide ebatõenäoliselt laekuvaks hindamisest pole kulusid tekkinud või need on olnud ebaolulised, tabelis B vastavaid veerge ei kajastata.

Näide:

Lisa 3 Maksud, lõivud, trahvid

Tuhandetes eurodes

A. Maksu-, lõivu- ja trahvinõuded ning maksukohustused

	Lühiajalised nõuded		Lühiajalised kohustused	
	31.12.2XX2	31.12.2XX1	31.12.2XX2	31.12.2XX1
Maksud brutosummas				
Tulumaks				
Maamaks				
Käibemaks				
Sotsiaalmaks				
Töötuskindlustusmaksed				
Kogumispensionimaksed				
Muud riiklikud maksud				
Kohalikud maksud				
Ebatõenäoliselt laekuvad maksunõuded				
Kokku maksud				
Loodusressursside kasutamise ja saastetasud				
Trahvid brutosummas				
Ebatõenäoliselt laekuvad trahvinõuded				
Kokku trahvid				
Kokku maksud, lõivud ja trahvid				

B. Maksu-, lõivu- ja trahvitulud

	Tulud		Kulud nõuete ebatõenäoliselt laekuvaks hindamisest	
	2XX2	2XX1	2XX2	2XX1
Maksud				
Tulumaks				
Maamaks				
Reklaamimaks				
Teede ja tänavate sulgemise maks				
Parkimistasud				
Lõivud (vt lisa 15)				
Loodusressursside kasutamise ja saastetasud (vt lisa 16)				
Tasud vee erikasutusest				

	Saastetasud				
Trahvid (vt lisa 16)					
Intressitulu maksuõuetelt (vt lisa 16)					
Kokku maksud, lõivud, trahvid					

Lisa 4 Muud nõuded ja ettemaksed

Lisas selgitatakse muude nõuete ja ettemaksete jaotust bilansis, intressitulu laenudelt tulemiaruanes, rahavoogude aruanes esitatud informatsiooni laenude liikumise kohta, samuti täpsustatakse rahavoogude aruande mitmeid muid kirjeid.

Muud nõuded ja ettemaksed jaotatakse kõigepealt liikide järgi. Kui nõuetel ja ettemaksetel ei ole pikaajalist osa, tabelis vastavaid veerge ei esitata. Jaotamise detailsus valitakse järgmiselt: ebaolulised summad esitatakse suuremas detailsuses, olulised summad esitatakse eraldi või selgitatakse täiendavalt tabeli all. Summad, mis on rahavoogude aruanes viidud investeerimistegevuse või finantseerimistegevuse ossa (nõuded põhivara müügist, intressinõuded, laenuõuded, sihtfinantseerimise nõuded põhivara soetuseks) ja mida pole mõnes muus lisa eraldi välja toodud, kajastatakse lisa eraldi, et oleks võimalik viidata rahavoo aruandele.

Kui pikaajalisi nõudeid, sh laenuõudeid, on olulises summas, lisatakse nende kohta täiendavad selgitused (koostades selleks eraldi lisa antud lisa järel või pikendades antud lisa). Pikaajaliste nõuete kohta avatakse RTJ 15 punkti 30 kohaselt nende jaotus järelejäänud tähtaja lõikes, alusvaluuta, kui see erineb esitlusvaluutast, sisemised intressimäärad (kui nõudeid on palju, siis keskmine sisemine intressimäär), lisaks ka lepingulised intressimäärad, kui need erinevad oluliselt sisemistest intressimääradest (näiteks kui laenu on antud tasuta või turuhinnast väiksema intressimääraga). Nõuete osas, sh eriti laenulepingute osas tuuakse välja ka muud olulised tingimused, näiteks saadud tagatised. Kui antud laenude jääk on ebaolulises summas, vastavaid lisaselgitusi ei esitata.

Näide:

Lisa 4 Muud nõuded ja ettemaksed

Tuhandetes eurodes

	31.12.2XX2		31.12.2XX1	
	Lühiajaline osa	Pikaajaline osa	Lühiajaline osa	Pikaajaline osa
Nõuded ostjate vastu				
Brutosummas				
Ebatõenäoliselt laekuvaks hinnatud				
Nõuded põhivara müügist				
Viitlaekumised				
Intressinõuded (vt lisa 2)				
Muud viitlaekumised				
Laenuõuded				
Nõuded toetuste eest (vt lisa 14)				
Muud nõuded				
Maksude ettemaksed ja tagasinõuded				
Ettemakstud toetused				
Ettemakstud tulevaste perioodide kulud				
Muud nõuded ja ettemaksed kokku				

Pikaajaliste nõuete jaotus järelejäänud tähtaja järgi

	Järelejäänud tähtajaga						Kokku	Keskmine intressimäär
	Kuni 1 a	1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	Üle 5 a		
Laenuõuded								
Nõuded põhivara müügist								
Kokku								

Laene on antud (kellele, millisel eesmärgil). Laenuõuete lepinguline intressimäär on loetud siseseks intressimääraks. Nõuded põhivara müügist ei kanna intressi, seetõttu on pikaajalised nõuded kajastatud diskonteerituna intressimääraga 6%.

Laenudelt saadi aruandeperioodil intressitulu ... tuhat eurot ja diskonteeritud nõuetelt arvestati intressitulu ... tuhat eurot (2XX1. a vastavalt ... tuhat eurot ja ... tuhat eurot). Laenuõue ... (kellele) summas ... tuhat eurot hinnati aruandeperioodil ebatõenäoliselt laekuvaks (vt lisa 19).

Lisa 5 Osalused sihtasutustes ja mittetulundusühingutes

Antud lisa üldjuhul konsolideerimata aruande koostajad ei koosta, kuna neil puuduvad valitseva ja olulise mõju all olevad sihtasutused ja mittetulundusühingud.

Kui neil siiski vastavaid osalusi esineb, siis juhindutakse informatsiooni avaldamisel RTJ 15 punktidest 54-55. Lisas esitatakse valitseva mõju all olevate sihtasutuste ja mittetulundusühingute nimekiri ja konsolideerimisgrupi hääleõigus neis üksustes. Siin sobib avaldada ka iga sihtasutuse ja mittetulundusühingu põhilised finantsnäitajad – tegevustulud, tegevuskulud, tulem, bilansi maht, netovarade maht nii aruandeperioodi kui ka sellele eelnenud perioodi kohta, kui neid ei ole esitatud tegevusaruandes.

Eraldi selgitatakse aruandeaastal asutatud ja likvideeritud või likvideerimisel olevaid osalusi. Asutatud osaluste kohta avaldatakse nende soetusmaksumus ja selle erinevate komponentide kirjeldus (rahas tasutud, mitterahalisel teel tasutud, sh mitterahalise sissemakse objektid, mille alusel need hinnati). Vajadusel avaldatakse aruandes kajastatud muud korrigeerimised koos summa esitamise ja selgituse lisamisega.

Üldeeskirja § 35 lg 6 alusel esitatakse aastaaruandes informatsiooni nende sihtasutuste ja mittetulundusühingute kohta, kelle juhtimises osaletakse 20-50%-lise hääleõigusega, kuid keda bilansis osalusena ei kajastata (samasuguses määras, nagu valitseva mõju all olevate üksuste kohta).

Lisaks tuleb koostada osaluste liikumist selgitav lisa.

Näide:

Lisa 5 Osalused sihtasutustes ja mittetulundusühingutes

Tuhandetes eurodes

Aruandekohustuslane on asutanud järgmised valitseva mõju all olevad sihtasutused ja mittetulundusühingud:

Nimetus, aasta	Osaluse määr (%)	Tulemiaruande näitajad			Bilansi näitajad aasta lõpus	
		Tegevustulud	Tegevuskulud	Tulem	Varad	Netovarad
Sportimise MTÜ						
2XX2						
Pargikorrastuse SA						
2XX2						
2XX1						

Sportimise MTÜ asutati aruandeaastal koos ... vallaga, kusjuures aruandekohustuslane määrab ühingu juhatusse kaks ja ... vald ühe liikme. Aruandekohustuslase mõju üksusele on loetud valitsevaks ning üksus on kajastatud kapitaliosaluse meetodil 100%-liselt (vähemusosalust kajastamata, kuna selle suurus ei ole võimalik usaldusväärset hinnata).

Lisaks osaleb konsolideerimisgrupp veel Naabervalla Ujula SA juhtimises, omades nõukogu ühe liikme kaudu 20% vastava asutuse hääleõigusest (vt ka lisad 12, 17 ja 20). Naabervalla Ujula SA (ei ole kajastatud konsolideerimata aruannetes osalusena) tähtsamad finantsnäitajad on järgmised:

Aasta	Tulemiaruaande näitajad			Bilansi näitajad aasta lõpus	
	Tegevustulud	Tegevuskulud	Tulem	Varad	Netovarad
2XX2					
2XX1					

Osaluste bilansiline väärtus ja liikumised

	Jääk seisuga 31.12.2XX1	Soetatud (soetusmaksumused)	Kasum/kahjum kapitaliosalusest	Jääk seisuga 31.12.2XX2
Sportimise MTÜ				
Pargikorrastuse SA				
Kokku				

Sportimise MTÜ soetusmaksumus väljendab tema asutamisel tehtud rahalist sissemakset ühingu sihtkapitali.

Lisa 6 Osalused tütar- ja sidusettevõtjates

Antud lisa üldjuhul konsolideerimata aruande koostajad ei koosta, kuna neil puuduvad valitseva ja olulise mõju all olevad äriühingud.

Kui neil siiski vastavaid osalusi esineb, siis juhendatakse informatsiooni avaldamisel RTJ 15 punktidest 54 ja 55. Lisas esitatakse eraldi valitseva ja olulise mõju all olevate äriühingute nimekiri ja konsolideerimisgrupi hääle % nende juhtorganis. Siin sobib esitada samuti äriühingute põhilised finantsnäitajad – tegevustulud, tegevuskulud, kasum, bilansi maht, omakapitali maht nii aruandeperioodi kui ka sellele eelnenud perioodi kohta, kui seda informatsiooni ei ole esitatud tegevusaruandes.

Eraldi selgitatakse aruandeaastal omandatud ja võõrandatud või likvideeritud või likvideerimisprotsessis olevaid osalusi.

Omandatud osaluste kohta avaldatakse nende soetusmaksumus ja selle erinevate komponentide kirjeldus (rahas tasutud, mitterahalisel teel tasutud, sh mitterahalise sissemakse objektid ja nende väärtuse kujunemine), kas tegemist oli sõltumatute osapoolte või ühise kontrolli all olevate üksuste äriühendusega, sõltumatute osapoolte vahelise tehingu korral omandatud netovarade õiglane väärtus ja tekkinud firmaväärtus ning kuidas seda kajastati, sõltuvate üksuste ühise kontrolli all olevate osaluste korral omakapitalis kajastatud muutus.

Aruandeperioodil müüdud osaluste korral kirjeldatakse müüdud osaluse suurus, müügisummat ning müügist saadud kasumit/kahjumit.

Samuti avaldatakse aruandes kajastatud muud korrigeerimised, koos summa esitamise ja selgituse lisamisega.

Lisaks avaldatakse osaluste bilansilised väärtused aruandeperioodi alguses ja lõpus ning aruandeperioodil toimunud liikumised.

Näide:**Lisa 6 Osalused tütar- ja sidusettevõtjates**

Tuhandetes eurodes

A. Tütarettevõtjad

Aruandekohustuslasel oli aruandeaastal 2 tütarettevõtjat:

Nimetus, aasta	Osaluse määr (%)	Tulemiaruaande näitajad			Bilansi näitajad aasta lõpus	
		Tegevus-tulud	Tegevus-kulud	Tulem	Varad	Neto-varad
AS Soojus						
2XX2						
2XX1						
AS Prügi						
2XX1						

31.03.2XX2 müüdi AS Prügi. Müügist laekus ... tuh eurot ning kasum/kahjum müügist oli ... tuh eurot.

B. Osalused sidusettevõtjates

Aruandekohustuslasel on 1 sidusettevõtja:

Nimetus, aasta	Osaluse määr (%)	Tulemiaruaande näitajad			Bilansi näitajad aasta lõpus	
		Tegevus-tulud	Tegevus-kulud	Tulem	Varad	Neto-varad
AS Kodu						
2XX2						
2XX1						

Osaluste bilansiline väärtus ja liikumised

	Jääk seisuga 31.12.2XX1	Soetatud (soetus-maksu-muses)	Saadud dividen-did	Müüdüd (jääk-väärtuses)	Kasum/ - kahjum kapitali-osalusest	Jääk seisuga 31.12.2XX2
Tütarettevõtjad						
AS Soojus						
AS Prügi						
Sidusettevõtjad						
AS Kodu						
Kokku						

Lisa 7 Finantsinvesteeringud

Antud lisa selgitab põhivarades kajastatud finantsinvesteeringute kirjet. Vastavuses RTJ 15 punktidega 30-31 avatakse, kui suur osa finantsinvesteeringutest on kajastatud õiglases väärtuses ja kui suur osa korrigeeritud soetusmaksumuses, sh nii perioodi alguses kui ka lõpus. Ühtlasi sobib siin avaldada antud finantsinvesteeringutelt teenitud tulud (dividenditulu, kasum/kahjum finantsinvesteeringute müügist ning müügitulu, kui neid esineb.

Näide:**Lisa 3 Finantsinvesteeringud**

Tuhandetes eurodes

	31.12.2XX1		Soetatud	31.12.2XX1	
	Osaluse määr (%)	Osaluse jääk		Osaluse määr (%)	Osaluse jääk
AS Veevärk					
Kokku					

Pikaajaliste finantsinvesteeringutena on bilansis kajastatud AS Veevärk aktsiad. AS Veevärk omanikeks on linnad ja vallad. Konsolideerimisgrupile kuulus seisuga 31.12.2XX2 kui ka seisuga 31.12.2XX1 2,5% AS Veevärk aktsiatest. Finantsinvesteering on kajastatud tuletatud soetusmaksumuse meetodil.

Lisa 8 Kinnisvarainvesteeringud

Kinnisvarainvesteeringute kohta kuulub aastaaruandes avalikustamisele vastavalt RTJ 15 punktides 38 ja 40 soetusmaksumus, akumuleeritud kulum ja jääkmaksumus perioodi alguses ja lõpus, soetused, amortisatsioonikulu, müügid, ümberklassifitseerimised ja muud muutused, kinnisvarainvesteeringutelt teenitud renditulu ja nende haldamisega otseselt seotud kulud.

Siin võib avaldada ka info tagatiseks panditud kinnisvarainvesteeringute kohta, kui seda ei ole esitatud kohustuste kohta avaldatud lisas (vt RTJ 15 p 30 e).

Et avada nii müügist saadud tulu kui ka müügist saadud kasum/kahjum, asendatakse tabelis müügi tulemusena mahakantud kinnisvarainvesteeringute jääkväärtus müügist saadud tuluga müügihinnas (müügihind miinus müügi seotud kulud, miinusega) ja müügist saadud kasumi/kahjumiga (plussiga). Vastasel korral (kui tabelis kajastatakse müüdü põhivara jääkväärtuse mahakandmine miinusega), avatakse nimetatud summad täiendava selgitusega.

Kui soetused jäävad bilansipäevaks tasumata või müügist summad laekumata, siis avalikustatakse vastavad mõjud, et selgitada rahavoo aruandes kajastatud liikumisi.

Näide:**Lisa 8 Kinnisvarainvesteeringud**

Tuhandetes eurodes

Jääk seisuga 31.12.2XX1		
	Soetusmaksumus	
	Akumuleeritud kulum	
	Põhivara jääkväärtus	
	Müügiootel kinnisvarainvesteeringud	
Soetused		
	Üle toodud materiaalsest põhivarast	
	Üle viidud materiaalsesse põhivarasse	
	Müügid müügihinnas	
	Müügikasum / -kahjum	
	Amortisatsioon ja allahindlused	
	Ümberhindlus	
Jääk seisuga 31.12.2XX2		
	Soetusmaksumus	

	Akumuleeritud kulum	
	Põhivara jääkväärtus	

	2XX2	2XX1
Renditulud kinnisvarainvesteeringutelt (vt lisa 15)		
Kinnisvarainvesteeringute halduskulud (vt lisa 19)		
Renditulu katkestamatutelt kasutusrendilepingutelt tulevastel perioodidel		
Järgmisel majandusaastal		
1. kuni 2. aastal		
2. kuni 3. aastal		
3. kuni 4. Aastal		
4. kuni 5. Aastal		
Peale 5. Aastat		

Kinnisvarainvesteeringute müügist on seisuga 31.12.2XX2 laekumata ... tuh eurot, seisuga 31.12.2XX1 laekumata müügitulu ei olnud.

Ümberhindlusena võeti arvele peremehetuks tunnistatud kinnistu, mille turuväärtuse kohta andis hinnangu tunnustatud kinnisvarabüroo.

Lisa 9 Materiaalne põhivara

Materiaalse põhivara kohta avalikustatakse aastaaruandes vastavalt RTJ 15 punktile 36 jaotatuna oluliste põhivara klasside kaupa soetusmaksumus, akumuleeritud kulum ja jääkmaksumus perioodi alguses ja lõpus, soetused, lisandumised mitterahalise sihtfinantseerimise kaudu, amortisatsiooni- ja allahindluse kulu, müügid, ümberklassifitseerimised, ümberhindlused, muud muutused.

Siin võib avaldada ka info tagatiseks panditud materiaalse põhivara kohta, kui seda ei ole esitatud kohustuste kohta avaldatud lisas (vt RTJ 15 p 30 e).

Et avada nii müügist saadud tulu kui ka müügist saadud kasum/kahjum, asendatakse tabelis müügi tulemusena mahakantud kinnisvarainvesteeringute jääkväärtus müügist saadud tuluga müügihinnas (müügihind miinus müügiga seotud kulud, miinusega) ja müügist saadud kasumi/kahjumiga (plussiga). Vastasel korral avatakse nimetatud summad täiendava selgitusena.

Selgitatakse ümberhindlusi, allahindlusi ja mahakandmisi, kui neid esineb olulises summas.

Siin sobib lisaks avalikustada kapitalirendile võetud varade bilansiline maksumus (vt RTJ 15 p 49), kasutusrendile antud varade bilansiline maksumus (ainult avalikule sektorile, kuna vastasel korral kajastuvad varad olulises osas kirjel Kinnisvarainvesteeringud, vt RTJ 15 p 51), informatsioon saadud renditulu ja tulevikus mittekatkestatavate rendilepingute alusel saadava renditulu kohta.

Lisatakse selgitused rahavoogude aruandes kajastatud põhivara soetuste ja müükide kohta, kui need on bilansipäeva seisuga üle kandmata või laekumata, samuti muude mitterahaliste tehingute kohta, kui neid esineb soetuse ja müügi kirjetel.

Näide:

Lisa 9 Materiaalne põhivara

Tuhandetes eurodes

	Maa	Hooned ja rajatised	Masinaid ja seadmed	Muu põhivara	Lõpetamata tööd ja ettemaksud	Kokku
Jääk 31.12.2XX1						

	Soetusmaksumus						
	Akumuleeritud kulum						
	Põhivara jääkväärtus						
	Müügiootel põhivara						
Soetused							
	Saadud mitterahaline sihtfinantseerimine (vt lisa 14)						
	Üle viidud kinnisvara-investeeringutesse						
	Üle toodud kinnisvara-investeeringutest						
	Ümberklassifitseerimine						0
	Müüdud varad müügihinnas						
	Kasum/kahjum varade müügist						
	Üle antud sihtfinantseerimine (vt lisa 17)						
	Amortisatsioon ja allahindlused						
	Mahakandmine						
	Ümberhindlus						
Jääk 31.12.2XX2							
	Soetusmaksumus						
	Akumuleeritud kulum						
	Põhivara jääkväärtus						

Rahavoogude aruandes kajastub materiaalse põhivara eest tasutud summana ... tuhat eurot, mis tuleneb järgmistest summadest:

- 1) aruandeaasta soetuste summa ... tuhat eurot,
- 2) käibemaksukulu aruandeaasta soetustelt ... tuhat eurot (vt ka lisa 19),
- 3) liidetud aastal lõpuks tarnijatele tasumata summa ... tuhat eurot ja lahutatud aasta alguseks tarnijatele tasumata summa ... tuhat eurot,
- 4) lahutatud aruandeaastal kapitalirendi tingimustel soetatud põhivara maksumus summas ... tuhat eurot;
- 5) lahutatud sihtfinantseerimise arvel saadud põhivara ja käibemaksukulu summas .... tuhat eurot, mille eest tasusid toetuste andjad otse tarnijale ja mis ülaltoodud tabelis on kajastatud soetusena (mitte saadud mitterahalise sihtfinantseerimisena).

Aruandeaastal põhivara müügist laekunud summas on rahavoogude aruandes võetud arvesse aasta alguseks laekumata jäänud summa ... tuhat eurot, mis laekus aruandeaastal.

Aruandeaastal võeti ümberhindlusena arvele varem maakatastrisse kandmata maad summas ... tuhat eurot, mis hinnati maa maksustamishinnas.

Kapitalirendi tingimustel renditud varad

	Hooned ja rajatised	Masinad ja seadmed	Kokku
Jääkväärtus 31.12.2XX1			
	Soetusmaksumus		
	Akumuleeritud kulum		
Jääkväärtus 31.12.2XX2			
	Soetusmaksumus		
	Akumuleeritud kulum		

Pangalaenude tagatisena panditud varad

	Maa	Hooned ja rajatised	Kokku
Jääkväärtus 31.12.2XX1			
Soetusmaksumus			
Akumuleeritud kulum			
Jääkväärtus 31.12.2XX2			
Soetusmaksumus			
Akumuleeritud kulum			

Ülaltoodud panditud varadele on seatud hüpoteek Ühispangast võetud pangalaenu (vt lisa 13) tagamiseks. Laenulepingus fikseeritud hüpoteegi summa on ... tuhat eurot.

Kasutusrendile antud varad

	Maa	Hooned ja rajatised	Masinad ja seadmed	Lõpetamata tööd ja ettemaksud	Kokku
Jääkväärtus 31.12.2XX1					
Soetusmaksumus					
Akumuleeritud kulum					
Jääkväärtus 31.12.2XX2					
Soetusmaksumus					
Akumuleeritud kulum					

	2XX2	2XX1
Kasutusrenditulud materiaalselt põhivaralt (vt lisa 15)		
Kasutusrendile antud põhivara halduskulud (vt lisa 19)		
Renditulu katkestamatutelt kasutusrendilepingutelt tulevastel perioodidel		
Järgmisel majandusaastal		
1. kuni 2. Aastal		
2. kuni 3. Aastal		
3. kuni 4. Aastal		
4. kuni 5. Aastal		
Peale 5. Aastat		

Lisa 10 Immateriaalne põhivara

Immateriaalse põhivara kohta kuulub RTJ 15 punkti 36 alusel avaldamisele samasugune informatsioon nagu materiaalse põhivara kohta.

Kuna üldjuhul kohalike omavalitsuste gruppides ei kajastata muud immateriaalset põhivara peale tarkvara, siis on alltoodud näide avaldatud lihtsustatult. Kui kajastatakse muud immateriaalset põhivara, tuleb selgitada ka selle sisu, näiteks millised arendusväljaminekud on võetud arvele immateriaalse põhivarana ja kuidas on hinnatud nende kasulikkude eluiga.

Näide:

Lisa 10 Immateriaalne põhivara

Tuhandetes eurodes

		Tarkvara
Jääkväärtus 31.12.2XX1		
	Soetusmaksumus	
	Akumuleeritud kulum	
Soetused		
Amortisatsioon		
Jääkväärtus 31.12.2XX2		
	Soetusmaksumus	
	Akumuleeritud kulum	

Lisa 11 Muud kohustused ja saadud ettemaksed

Muude kohustuste ja saadud ettemaksete kohta avaldatakse lisa RTJ 15 punkti 30 alusel. Kohustusi selgitatakse sobivalt grupeeritud liikide kaupa. Sealjuures tuuakse eraldi välja kohustused, mille muutus on rahavoogude aruandes grupeeritud osadesse Rahavood investeerimistegevusest või Rahavood finantseerimistegevusest, kui seda ei avata mõnes muus lisas.

Pikaajaliste kohustuste osas avalikustatakse individuaalselt olulised kohustused, sealhulgas nende maksetähtajad, sisemised intressimäärad ja lepingulised intressimäärad, kui need erinevad oluliselt sisemistest intressimääradest, alusvaluutad ja muud olulised tingimused. Kui muud pikaajalised kohustused ja pikaajalised saadud ettemaksed puuduvad või need ei ole olulised, siis nende kohta tabelis veerge ei esitata.

Näide:

Lisa 11 Muud kohustused ja saadud ettemaksed

Tuhandetes eurodes

	31.12.2XX2		31.12.2XX1	
	Lühiajaline osa	Pikaajaline osa	Lühiajaline osa	Pikaajaline osa
Maksudkohustused (vt lisa 3)				
Intressivõlad				
Muud viitvõlad				
Toetuste andmise kohustused				
Muud kohustused				
Sihtfinantseerimiseks saadud ettemaksed (vt lisa 14)				
Saadud maksude ettemaksed				
Muud tulevaste perioodide tulud				
Muud kohustused ja saadud ettemaksed kokku				

Lisa 12 Eraldised ja tingimuslikud kohustused

Lisades kirjeldatakse vastavalt RTJ 15 punktile 44 eraldisi sisu järgi rühmitatuna või iga eraldist üksikult, kui neid on vähe. Tuuakse välja eraldiste liikumine, sh pikaajaliste eraldiste intressiarvestusest tulenev saldo muutus.

Oluliste tingimuslike (bilansiväliste) kohustuste ja tingimuslike varade koha avalikustatakse vastavalt RTJ 15 punktidele 45-47 nende kirjeldused, hinnang nende võimaliku suuruse ja realiseerumise tõenäosuse kohta (kui neid pole avaldatud mõnes muus lisas).

Näide:**Lisa 12 Eraldised ja tingimuslikud kohustused**

Tuhandetes eurodes

Eraldised	Jääk seisuga 31.12.2XX1	Kasuta- tud	Lisandu- nud/tühis- tatud	Intressi- kulu	Jääk seisuga 31.12.2XX2
Kohtuprotsessi suhtes					
Prügila sulgemise eraldis					
Kokku					
Lühiajalised					
Pikaajalised					

Kohtuvaidluses langetas ... (kohtu nimetus) ... (kuupäev) otsuse, millega rahuldati ... (firma nimi) hagi seoses .... (kohtuvaidluse sisu). Juhtkond esitas apellatsioonikaebuse Riigikohtule, kuid on ühtlasi hinnanguliste kahjude katteks moodustanud eraldise, milles on arvestatud nii ... (kohtu nimetus) poolt välja mõistetud summaga kui ka hinnanguliste lisanduvate kohtukuludega seoses kohtuprotsessi jätkumisega. Eraldise arvelevõtmisel on eeldatud, et see kuulub tasumisele ülejäärgmisel aastal.

Prügila sulgemiseks moodustati 2XX1. a eraldis, mille suurust ja väljamaksmise perioodi on aruandeaastal oluliselt ümber hinnatud seoses sulgemiseks tehtud plaanide täpsustumisega. Prügila sulgemine on kavandatud viia läbi kahe järgneva majandusaasta jooksul.

Pikaajalised eraldised on diskonteeritud intressimääraga 6%.

Tingimuslikud kohustused	31.12.2XX2	31.12.2XX1
Kohtuprotsesside suhtes		
Ehitus- ja renoveerimistöde tarne- lepingud ja võetud kaas- finantseerimise kohustused		

1) Tingimuslikud kohustused kohtuprotsesside suhtes

... (isiku nimi) on esitanud ... (kohtu nimetus) hagi .... (konsolideerimisgrupi üksuse nimi) vastu liigselt arvestatud teenustasu tagasisaamise nõudes summas ... tuh eurot. Juhtkonna hinnangul antud hagi ei rahuldada.

2) Ehitus- ja renoveerimistöde tarnelepingud ja võetud kaasfinantseerimise kohustused

.... (kuupäev) sõlmiti leping ... (kooli nimetus) renoveerimiseks, kokku summas ... tuh eurot. Aruandeperioodi lõpuks oli objektile teostamata töid ... tuh euro eest (koos käibemaksuga).

... (kuupäev) sõlmiti leping sihtfinantseerimise saamiseks Naabervalla Ujula SA-le Ettevõtluse Arendamise SA-lt ... tuh euro eest ujula ehituseks, sellest ... tuh eurot saadakse Euroopa Liidu regionaalarengufondist ning ... tuh eurot kaasfinantseerimisena riigilt. Aruandekohustuslase kaasfinantseerimise kohustus projektis on ... tuh eurot. Ehitustööd algavad projekti kohaselt ... (kuu ja aasta).

... (kuupäev) sõlmiti leping Keskkonnainvesteeringute Keskusega sihtfinantseerimise saamiseks veemajanduse rekonstrueerimiseks EL Ühtekuuluvusfondist. Aruandeperioodi lõpuks on grupil selle projektiga seoses kajastamata omafinantseerimise kohustusi ... tuh eurot ja saamata sihtfinantseerimist ... tuh eurot (vt ka lisa 14).

Lisa 13 Laenukohustused

Laenukohustuste kohta avalikustatav info RTJ 15 punkti 30 kohaselt: olulised laenukohustused avalikustatakse eraldi iga lepingu kaupa, ülejäänud sobivalt grupeerituna. Avalikustatakse summad ja nende jaotus järelejäänud tähtaja järgi, sisemised intressimäärad, lisaks lepingulised intressimäärad, kui need erinevad oluliselt sisemistest määradest; alusvaluuta, kui see erineb aastaaruande esitlusvaluutast, info laenu tagatiste kohta või viide lisale, kus see on esitatud, muud olulised laenu tingimused. Vajaduse korral selgitatakse mitterahalisi laenukohustuste liikumisi, mis ei kajastu rahavoogude aruandes.

Näide:

Lisa 13 Laenukohustused

Tuhandetes eurodes

	Järelejäänud tähtajaga						Kokku
	Kuni 1 a	1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	Üle 5 a	
Jääk seisuga 31.12.2XX1							
Võlakirjad							
Pangalaenu							
Kapitalirendikohustused							
Faktooringkohustused							
Jääk seisuga 31.12.2XX2							
Võlakirjad							
Pangalaenu							
Kapitalirendikohustused							
Faktooringkohustused							

Informatsioon laenulepingute kaupa

Laenu andja	Lõpp-tähtaeg	Intressi-määr	Alus-valuuta	Jääk		Intressikulu	
				31.12.2XX2	31.12.2XX1	2XX2	2XX1

Aruandeperioodil vähendati tasaarvestuskokkuleppe alusel faktooringkohustusi ... tuh euro suuruses summas seoses põhivara müügist tekkinud nõude kustutamiseiga.

Laenukohustuste katteks panditud põhivarade ja kapitalirenditingimustel renditud põhivarade kohta on esitatud informatsioon lisa 9.

Lisa 14 Saadud toetused

RTJ 15 punkti 56 alusel tuleb sihtfinantseerimise kohta avalikustada saadud sihtfinantseerimise summad toetuste andjate ja toetuste liikide lõikes, muud sihtfinantseerimise saamisega seotud tingimuslikud kohustused, aruandeperioodil tagastatud või tagastamisele kuuluvad sihtfinantseerimise summad.

Et selgitada ka rahavoo aruandes kajastatud sihtfinantseerimise rahalist liikumist, tuleks antud lisa siduda ka bilansiliste sihtfinantseerimise nõuete ja ettemaksetega ning sihtfinantseerimise kohustuse liikumisega (kasumit teenivate äriühingute puhul), samuti teha vahet rahas saadud ja mitterahalisel teel saadud sihtfinantseerimisel.

Näide:

Lisa 14 Saadud toetused
Tuhandetes eurodes

		2XX2			Jääk 31.12.2XX2	
		Saadud tegevus-kulude sihtfinantseerimine	Saadud sihtfinantseerimine põhivara soetuseks	Muud toetused	Nõuded	Laekunud ettemaksud
Rahalised sihtfinantseerimised						
	Riigieelarvest toetus- ja tasandusfondi	0	0	XXX	0	0
	Riigieelarvest teede-ehituseks					
	Tagasi nõutud PRIA poolt					
Mitterahalised sihtfinantseerimised (põhivara soetuste korral, mille eest tasus toetuse andja otse tarnijale) (vt lisa 9)						
	EL Ühtekuuluvusfondist veemajanduse rekonstrueerimisele					
	KIK kaasfinantseerimine veemajanduse rekonstrueerimisele					
Kaupadena saadud mitterahalised sihtfinantseerimised (vt lisa 9)						
	Maavalitsuselt saadud sõiduauto					
Kokku saadud toetused						

		2XX1			Jääk 31.12.2XX1	
		Saadud tegevus-kulude sihtfinantseerimine	Saadud sihtfinantseerimine põhivara soetuseks	Muud toetused	Nõuded	Laekunud ettemaksud
Rahalised sihtfinantseerimised						
	Riigieelarvest toetus- ja tasandusfondi	0	0	XXX	0	0
	Riigieelarvest teede-ehituseks					
	PRIAlt EL põllumajanduse otsetoetuste fondist					

	kultuurimaja renoveerimiseks					
Mitterahalised sihtfinantseerimised						
	EL Ühtekuuluvusfondist veemajanduse rekonstrueerimisele					
	KIK kaasfinantseerimine veemajanduse rekonstrueerimisele					
Amortisatsiooni arvestus						
Kokku saadud toetused						

Aruandeperioodil vähendati saadud toetusi ... tuh euro võrra seoses PRIA poolt avastatud rikkumisega EL põllumajanduse otsetoetuste fondist saadud sihtfinantseerimise kasutamisel ning summa maksti PRIA-le tagasi. Vastavalt toetuste saamise reeglite täpsustamisele selgus, et kultuurimaja renoveerimiseks ei olnud antud liiki toetust võimalik taotleda.

Riigieelarvest saadud maksed toetus- ja tasandusfondi eraldati järgmisteks tegevusteks: hariduskulude katmiseks ... tuh eurot (2XX1. a ... tuh eurot), toimetulekutoetusteks ... tuh eurot (2XX1. a ... tuh eurot) ning üldisesse fondi kohalike omavalitsuste maksulaekumiste erinevuste tasandamisest tulenevalt ... tuh eurot (2XX1. a ... tuh eurot).

EL Ühtekuuluvusfondist ja Keskkonnainvesteeringute Keskuse (KIK) poolt finantseeritav veemajanduse rekonstrueerimise projekt algas 2XX1. aastal ja kestab kuni 2XX3. aastani. Aruandeaasta lõpu seisuga on veel tegemata töid ... tuh euro eest. Sellest ... tuh eurot kuulub sihtfinantseerimisele ja ... tuh eurot moodustab omafinantseerimine (vt ka lisa 12).

Lisa 15 Tulud kaupade ja teenuste müügist

Lisas esitatakse vastavalt RTJ 10 müügitulu analüüs tegevusalade lõikes. Lisa on soovitatav struktureerida olulisuse järjekorras (alates tegevusalast, mille tulu on aruandeaastal kõige suurem, jättes viimaseks kirje Muud tulud kaupade ja teenuste müügist, kuhu kogutakse need kirjed, mille suurus üksikult avaldades on ebaoluline.

Näide:

Lisa 15 Tulud kaupade ja teenuste müügist

Tuhandetes eurodes

	2XX2	2XX1
Tulud tervishoiu tegevusvaldkonnast		
Tulud transpordi tegevusvaldkonnast		
Tulud hariduse tegevusvaldkonnast		
Üür ja rent kinnisvarainvesteeringutelt (vt lisa 8)		
Üür ja rent materiaalse põhivara kasutusrendile andmisest (vt lisa 9)		
Riigilõivud (vt lisa 3)		
Muud tulud kaupade ja teenuste müügist		
Kokku tulud kaupade ja teenuste müügist		

Lisa 16 Muud tegevustulud

Lisas avatakse muude tegevustulude sisu tululiikide kaupa. Lisa on soovitatav grupeerida summade suuruse järjekorras, jättes viimaseks kirje Muud tegevustulud, kuhu kogutakse kõik need, mille suurus üksiku kirjena on ebaoluline.

Näide:

Lisa 16 Muud tegevustulud

Tuhandetes eurodes

	2XX2	2XX1
Kasum/kahjum kinnisvarainvesteeringute müügist (vt lisa 8)		
Kasum/kahjum materiaalse põhivara müügist (vt lisa 9)		
Maksuvõlgadelt arvestatud intressitulu (vt lisa 3)		
Muud viivisintressitulud		
Tulud loodusressursside kasutamisest (vt lisa 3)		
Trahvid (vt lisa 3)		
Saastetasud (vt lisa 3)		
Muud tegevustulud		
Kokku muud tegevustulud		

Lisa 17 Antud toetused

Lisas avatakse, kellele ja millisel eesmärgil aruandeperioodil toetusi anti, sobivas suurusjärgus grupeerituna (ebaolulises summas antud toetusi eraldi välja ei tooda). Rahavoogude aruande selgitamiseks avatakse eraldi mitterahaliselt antud toetused (põhivara tasuta üleandmised, mis on kajastatud sihtfinantseerimisena).

Kui tulemiaruaandes kajastati kulud miinus-märgiga, on soovitatav kulude summad ka kõikides lisades kajastada miinus-märgiga.

Näide:

Lisa 17 Antud toetused

Tuhandetes eurodes

	2XX2	2XX1
Sotsiaaltoetused füüsilistele isikutele		
Peretoetused (sünnitoetused, lapse koolitoetused)		
Toimetulekutoetused		
Toetused vanuritele		
Muud sotsiaaltoetused		
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks		
Spordikoolidele ja –seltsidele		
Kultuurimajas tegutsevatele ringidele		
Sihtfinantseerimine põhivara soetuseks		
Mitterahaline sihtfinantseerimine		
Kultuurimajas tegutsevatele ringidele üle antud arvutid (vt lisa 9)		
Rahaline sihtfinantseerimine		
Naabervalla Ujula SA-le ujula ehitamiseks		

Liikmemaksud			
	Kohalikele omavalitsusliitudele		
	Muud liikmemaksud		
Kokku antud toetused			

Lisa 18 Tööjõukulud

Töötasukulud on soovitatav avada tegevusalade lõikes, kuna see annab enam informatsiooni aruande lugejale, kui jaotamine ametnikeks ja töötajateks. Samuti on soovitatav lisada andmed töötajate keskmise arvu kohta tegevusalade lõikes. Tabel reastatakse töötasukulude summa suuruse järjekorras.

Näide:

Lisa 18 Tööjõukulud

Tuhandetes eurodes

Tegevusvaldkond	2XX2		2XX1	
	Töötajate arv	Töötasukulud	Töötajate arv	Töötasukulud
Haridus				
Tervishoid				
Vaba aeg, kultuur				
Elamu- ja kommunaalmajandus				
Transport				
Energiamajandus				
Vallavalitsus				
Volikogu				
Kokku töötajate arv ja töötasukulud				

Töötajate arvuna on esitatud keskmine töötajate arv taandatuna täistööajale. Ajutiste töölepingute korral ei ole töötajate arvu leitud. Ajutiste töölepingute alusel arvestatud töötasukulud moodustasid aruandeperioodil ... tuhat eurot ja võrreldaval perioodil ... tuhat eurot.

	2XX2	2XX1
Töötasukulud		
Sotsiaalmaks ja töötuskindlustusmaksed		
Erisoodustused		
Töötajate õppelaenude kustutamine		
Muud erisoodustused		
Kapitaliseeritud tööjõukulud		
Kokku tööjõukulud		

Lisa 19 Majanduskulud ja muud tegevuskulud

Antud juhendis on tulemiaruanDES kogutud majanduskulud (konto liik 55) ja muud tegevuskulud (konto liik 60) ühte gruppi nimetusega Muud tegevuskulud, kuna kontoplaani kohaselt liiki 60 kogutud summad koosnevad peamiselt käibemaksudest, ning seetõttu oleks selle kohta esitatav eraldi lisa asjatult lisade arvu suurendav.

Muud tegevuskulud avatakse grupeerituna majandusliku sisu järgi. Tabel reastatakse summade suuruse järjekorras. Ebaolulised liigid kogutakse kirjele Muud tegevuskulud. Eraldi esitatakse kirjed, mis on vajalikud põhiaruannete täpsustamiseks, näiteks juhul, kui esineb ebatõenäoliselt laekuvaks hinnatud laenuõuete muutust, avatakse see eraldi kirjel, et anda viide rahavoogude aruandele.

Kasutusrendilepingute kohta (grupp on rentnik) tuleb esitada infot vastavalt RTJ 9. Kuna kasutusrendikulu sisaldub majandamiskuludes, on vastav informatsioon sobilik lülitada samuti antud lissasse.

Näide:

Lisa 19 Majanduskulud ja muud tegevuskulud

Tuhandetes eurodes

	2XX2	2XX1
Käibemaksukulu tegevuskuludelt		
Käibemaksukulu põhivara soetustelt		
Rajatiste majandamiskulud		
Kinnistute, hoonete ja ruumide majandamiskulud		
Kinnisvarainvesteeringute haldamiskulud (vt lisa 8)		
Üürile ja rendile antud kinnistute, hoonete ja ruumide haldamiskulud (vt lisa 9)		
Transpordivahendite majandamiskulud		
Meditiinikulud		
Tootmiskulud		
Administreerimiskulud		
Kulu antud laenude ebatäpsele laekuvaks hindamisest (vt lisa 4)		
Kulu maksu-, lõivu- ja trahvinõuete ebatäpsele laekuvaks hindamisest (vt lisa 3)		
Kulu muude nõuete ebatäpsele laekuvaks hindamisest		
Muud majandamiskulud		
Kokku majandamiskulud ja muud tegevuskulud		

Konsolideerimisgrupp on võtnud kasutusrendile hooneid, ruume ja transpordivahendeid. Vastavad rendikulud (sisalduvad ülaltoodud tabelis koos vastavat liiki varade majandamiskuludega) ning mittekatkestatavatest kasutusrendilepingutest tulenevad järgmiste perioodide kasutusrendimaksed on järgmised:

	2XX2			2XX1		
	Hooned ja ruumid	Transpordivahendid	Kokku	Hooned ja ruumid	Transpordivahendid	Kokku
Rendikulu kasutusrendilepingutelt						
Rendikulu katkestamatutelt kasutusrendilepingutelt tulevastel perioodidel						
Järgmisel majandusaastal						
1. kuni 2. aastal						
2. kuni 3. aastal						
3. kuni 4. aastal						
4. kuni 5. aastal						
Peale 5. aastat						

Lisa 20 Tehingud seotud osapooltega

Seotud osapoolte kohta avaldamisele kuuluvat informatsiooni reguleerivad RTJ 2 §-d 51-55 ja RTJ 15 §-d 19-25. Ühtlasi on võetud arvesse IPSAS 20 (Related Party Disclosures), mis ei nõua niisuguste tehingute avalikustamist, mis on toimunud seotud osapooltega normaalsetel turutingimustel või vastavalt seaduses sätestatud tingimustele, mis kehtivad ühtviisi nii seotud isikutele kui ka mitteseotud isikutele.

Osapooli loetakse seotuiks, kui üks osapool omab kontrolli või olulist mõju teise osapoolle majanduslike otsuste üle. KOV seotud osapoolteks on:

- 1) KOV valitseva ja olulise mõju all olevad sihtasutused, mittetulundusühingud ja äriühingud, kelle juhtimises osaleb KOV otse või oma valitseva ja olulise mõju all olevate üksuste kaudu hääleõigusega alates 20%-st;
- 2) KOV volikogu liikmed, valitsuse liikmed, asutuste juhid ning KOV valitseva mõju all olevate sihtasutuste, mittetulundusühingute ja äriühingute juhatuste ja nõukogude liikmed;
- 3) punktis 2 loetletud isikute lähedased pereliikmed, kelle puhul võib eeldada **olulise mõju olemasolu, näiteks abikaasa, elukaaslane või laps;**
- 4) sihtasutused, mittetulundusühingud ja äriühingud, milles punktides 2-3 loetletud isikud üksi või koos omavad valitsevat või olulist mõju, st omandiõigust alates 20%-st või hääleõigust nende üksuste juhtimises nõukogude ja juhatuste kaudu alates 20%-st.

Aastaaruandes tuleb seotud osapoolte kohta avaldada järgmine informatsioon:

- 1) KOV volikogu liikmetele, valitsuse liikmetele, asutuste juhtidele ning KOV valitseva mõju all olevate sihtasutuste, mittetulundusühingute ja äriühingute juhatuste ja nõukogu liikmetele arvestatud tasud ja soodustused koos keskmise töötajate arvu avaldamisega taandatuna täistööajale;
- 2) KOV volikogu liikmete, valitsuse liikmete, asutuste juhtide ning KOV valitseva mõju all olevate sihtasutuste, mittetulundusühingute ja äriühingute juhatuse ja nõukogu liikmete lähedastele pereliikmetele tehtud soodustused;
- 3) seotud osapoolteks loetud äriühingute, sihtasutuste ja mittetulundusühingutega turutingimustest või seadusega sätestatud tingimustest erinevate tingimustega toimunud tehingute liigid ja mahud ning nendest tehingutest tulenevad tulud ja kulud aasta kohta kokku ning nõuete ja kohustuste saldod aasta lõpuks (tehinguliikide kaupa).

Tehingute liigid, mille korral tuleb info eraldi avaldada:

- 1) kaupade ja teenuste ost-müük, mis ei vasta turutingimustele;
- 2) põhivarade ost-müük ilma oksjoni või riigihanketa;
- 3) toetuste andmine või saamine, kui need ei ole saadud-antud avalike taotlusvoorude kaudu;
- 4) laenude andmine või saamine, sh kapitalirent, teenuste kontsessioonilepingud;
- 5) garantiide või tagatiste andmine või saamine;
- 6) muud tehingud.

Näiteid tehingutest, mida ei avalikustata: maksude, lõivude ja seadusega kehtestatud trahvide saamine ja tasumine, haiglaravi osutamine, lasteaiatasu, riiklikult tagatud õppelaenude kustutamine, kaupade ja teenuste ost-müük riigihanke alusel või hinnakirja alusel, mis kehtib kõikidele klientidele.

Et KOVil tekiks ülevaade seotud isikutega mitteturutingimustel toimunud tehingutest, tuleb KOVis seada sisse kord, kus dokumentide menetlemise käigus tuvastatakse:

- 1) kas tehing toimub mitteturutingimustel;
- 2) kui tehing toimub mitteturutingimustel, kas see toimub seotud osapoollega või mitte.

Tehingud, mis tehakse seotud osapooltega, tuleb raamatupidamises koguda nii, et nende põhjal oleks võimalik aastaaruandes nõutud infot avaldada.

Näide:

Lisa 20 Seotud osapooled

Tuhandetes eurodes

A. Turuhinnast erinevad tehingud tütarettvõtjatega

Ettevõtja, aasta	Tehingute sisu ja hinna määramine	Tulud	Kulud	Nõuded	Kohus-tused
AS Soojus					
2XX2	Antud sihtfinantseerimine põhivara (katla) soetamiseks (vt lisa 17)				
2XX1	Tasuta saadud eluhooned (jäakväärtuses)				

B. Turuhinnast erinevad tehingud sidusettevõtjatega

Ettevõtja, aasta	Tehingute sisu ja hinna määramine	Tulud	Kulud	Nõuded	Kohus-tused
AS Kodu					
2XX2	Põhivara müük bilansilise jääkväärtusega				
2XX1	Mitterahaline sihtfinantseerimine materiaalse põhivaraga (jäakväärtuses)				

C. Turuhinnast erinevad tehingud valitseva mõju all olevate sihtasutuste ja mittetulundusühingutega

Ettevõtja, aasta	Tehingute sisu ja hinna määramine	Tulud	Kulud	Nõuded	Kohus-tused
Sportimise MTÜ					
2XX2	Antud sihtfinantseerimine põhivara soetuseks				
2XX2	Antud sihtfinantseerimine tegevuskuludeks				
2XX1	Antud sihtfinantseerimine põhivara soetuseks				
Pargikorrastuse SA					
2XX2	Antud sihtfinantseerimine tegevuskuludeks				
2XX1	Antud sihtfinantseerimine tegevuskuludeks				

D. Turuhinnast erinevad tehingud olulise mõju all olevate sihtasutustega

Üksus, aasta	Tehingute sisu ja hinna määramine	Tulud	Kulud	Nõuded	Kohus-tused
Naabervalla Ujula SA					
2XX2	Antud sihtfinantseerimine põhivara soetuseks (vt lisa 17)				

E. Turuhinnast erinevad tehingud tegev- ja kõrgema juhtkonna liikmete ja nende lähedaste pereliikmetega seotud sihtasutuste, mittetulundusühingute ja äriühingutega

Üksus, aasta	Tehingute sisu ja hinna määramine	Tulud	Kulud	Nõuded	Kohus-tused
Abiks Kodukandile MTÜ					
2XX2	Tasutud liikmemaks				
2XX1					
Osavate Käte OÜ					

2XX2	Antud sihtfinantseerimine tegevuskuludeks ja põhivara soetuseks (vt lisa 17)				
2XX1	Antud sihtfinantseerimine tegevuskuludeks				

F. Tegev- ja kõrgema juhtkonna liikmetele arvestatud tasud ja soodustused

	Tegev- ja kõrgema juhtkonna keskmine arv (taandatud täistööajale)		Tasude kogusumma (tuhandetes eurodes)	
	2XX2	2XX1	2XX2	2XX1
Volikogu liikmed				
Vallavalitsuse liikmed				
Asutuste juhid				
Nõukogude liikmed				
Juhatuste liikmed				
KOKKU				

Ülaltoodud tasud on arvestatud ilma sotsiaalmaksu ja töötuskindlustusmakseta, kuid nende hulka on arvatud kõik töötasud ja hüvitised. Muid täiendavaid olulisi soodustusi pole tegevjuhtkonna ega kõrgema juhtkonna liikmetele aruandeaastal arvestatud.

(üksuse nimetus, või üksuste nimetused) juhatuse liikmetele makstakse teenistuslepingu lõppemisel või ennetähtaegsel lõpetamisel hüvitist, mis võrdub kuni kolme kuu teenistustasu suurusega.

G. Soodustused tegev- ja kõrgema juhtkonna liikmetega seotud lähedastele pereliikmetele

... (KOV nimetus) on andnud volikogu liikme lähedasele pereliikmele tasuta kasutusse korteri, kusjuures kommunaalkulud tasub kasutaja ise. Korter on kajastatud ... (KOV nimetus) bilansis kinnisvarainvesteeringuna jääkväärtusega ... tuhat eurot (võrreldava perioodi lõpul .. tuhat eurot).

Lisa 21 Bilansipäevajärgsed sündmused

RTJ 15 punkti 16 kohaselt avalikustatakse raamatupidamise aastaaruande lisades sellised sündmused, mille osas ei korrigeerita lõppenud aruandeaasta põhjaruandeid, kuna sündmust bilansipäeval veel ei eksisteerinud, kuid millel on oluline mõju tulevaste perioodide finantsnäitajatele.

Näide:

Lisa 21 Bilansipäevajärgsed sündmused

31. jaanuaril 2XX3 müüs vallavalitsus 100%-lise osaluse AS-is Soojus. Aktsiate müügist laekus 5 mln eurot ning kasum/kahjum tehingust moodustas 2 mln eurot.

Lisa 22 Selgitused eelarve täitmise aruande kohta

Vastavalt KOFS § 29 lõikele 8 koostatakse eelarve täitmise aruande kohta raamatupidamise aastaaruande lisa, milles esitatakse:

- 1) selgitused ja põhjendused esialgse eelarve ja lõpliku eelarve oluliste vahede kohta;
- 2) selgitused ja põhjendused lõpliku eelarve ja eelarve täitmise oluliste vahede kohta;
- 3) tekkepõhise eelarve korral eelarve täitmise aruandes ja raamatupidamise aastaaruande muudes

põhiaruannetes ja lisades esitatud vastava nimetusega arvnäitajate vaheline võrdlus vähemalt KOFS § 5 lõikes 3 kehtestatud detailsuses, milles tuuakse ühtlasi välja tegelikud arvnäitajad, mida KOFS alusel ei planeeritud või planeeriti muudes eelarveosades, ning selgitused ja põhjendused oluliste vahede kohta.

Majandusaasta aruande allkiri

Majandusaasta aruanne lõpeb allkirja leheküljega. Majandusaasta aruandele kirjutab alla vallavanem või linnapea koos kuupäeva märkimisega (vt KOFS § 29 lg 2).

Näide:

Majandusaasta aruande allkiri

Majandusaasta aruande on koostanud ... (KOV linna- või vallavalitsuse nimetus).

Aruande juurde kuulub sõltumatu vandeaudiitori aruanne ning ... (valla- või linnavalitsuse nimetus) otsus aruande heakskiitmise kohta.

.....
(linna- või vallavanema nimi, ametinimetus, kuupäev, allkiri)

Majandusaasta aruande kinnitamine

Vastavalt KOFS § 29 lg 10 vaatab revisjonikomisjon enne majandusaasta aruande kinnitamist volikogule esitatud majandusaasta aruande läbi ja koostab selle kohta kirjaliku aruande, mis esitatakse volikogule. Aruandes avaldab revisjonikomisjon, kas ta toetab valla- või linnavalitsuse koostatud majandusaasta aruande kinnitamist. Lisaks annab revisjonikomisjon aruandes ülevaate oma tegevuse kohta.

Vastavalt KOFS § 29 lõikele 11 esitab valla- või linnavalitsus heakskiidetud ja allkirjastatud majandusaasta aruande volikogule kinnitamiseks hiljemalt 31. maiks. Majandusaasta aruandele lisatakse vandeaudiitori aruanne ja valla- või linnavalitsuse protokolliline otsus aruande heakskiitmise kohta.

Volikogu kinnitab majandusaasta aruande hiljemalt 30. juuniks otsusega.

Majandusaasta aruande avalikustamine

Vastavalt KOFS § 29 lõikele 12 kuuluvad majandusaasta aruanne, vandeaudiitori aruanne, valla- või linnavalitsuse protokolliline otsus aruande heakskiitmise kohta ning volikogu otsus aruande kinnitamise kohta avaldatakse pärast nende kinnitamist seitsme tööpäeva jooksul kohaliku omavalitsuse üksuse veebilehel.

Täiendav informatsioon juhendi ja majandusaasta aruande koostamise küsimustes

Täiendavat informatsiooni käesoleva juhendi ja majandusaasta aruande koostamise küsimustes on võimalik saada järgmistel kontaktandmetel:

Juta Maar, Riigi Tugiteenuste Keskus, riigi pearaamatupidaja, tel 6 113 499, e-posti aadress juta.maar@rtk.ee